

Lasten ja perheiden luontotoiminnan vuosikello

Johdanto

Luonto on oleellinen osa ihmisen elämänlaatua. Se vaikuttaa myönteisesti fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen ja hyvinvointiin. Sen on todettu lieventävän stressioireita, parantavan keskittymiskykyä, lisäävän myönteisiä tunteita sekä vähentävän rauhattomuutta ja aggressiivisuutta. Luonnossa puuhailulla on monia myönteisiä vaikutuksia ihmisiin, mutta tutkimusten mukaan jo pelkkä luonnon läsnäolo riittää tuottamaan positiivia hyvinvointivaikutuksia.

Luontolähtöisestä hyvinvointitoiminnasta puhuttaessa, käytetään usein yleisesti vakiintunutta termiä Green Care. Green Care tarkoittaa toimintaa, jossa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Green Care perustuu luontolähtöisiin menetelmiin, joita käytetään erityyppisissä ympäristöissä kuten metsässä, puutarhassa tai maatilalla. Toimintaa voidaan toteuttaa myös kaupungeissa tai sisätiloissa. Green Care toimintaa toteutetaan muun muassa ikäihmisten, lasten ja nuorten, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien, pitkäaikaistyöttömien sekä kehitysvammaisten kanssa. Toimintaa voidaan toteuttaa koska tahansa vuodenajasta riippumatta, eikä se välttämättä vaadi suuria rahallisia resursseja, välineitä tai tiloja. Onnistumiset, uusien taitojen oppiminen sekä yhdessä tekeminen mahdollistavat voimaantumisen luontoympäristössä.

Tämä opas on lasten ja perheiden luontotoiminnan vuosikello, johon on koottu niin puutarha, maatila, luonto kuin eläinavusteisiakin aktiviteetteja, joita voidaan lasten ja perheiden kanssa toteuttaa. Opas on suunnattu idea- ja innostusmateriaaliksi ohjaajille, tuottamaan lapsille ja perheille hyvää mieltä sekä onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia.

Sisällysluettelo

Tammikuu

- Jäniksen ruokinta
- Lumihiutaletutkija
- Lehmävierailu
- Lumikammi
- Retkivinkki: Tunnistatko eläinten jälkiä lumisilla hangilla?

Helmikuu

- Metsänneidon rannerengas
- Jäätaidetta
- Puut talviasuissaan
- Jäälyhty
- Retkivinkki: Pilkkiretki

Maaliskuu

- Risunoita
- Villatipuliini
- Veikeät pääsiäismunat
- Krassitukat
- Puuhavinkki: Seuraa kevään muutoksia ja rakenna linnulle koti

Huhtikuu

- Siilin ruokinta
- Huovutetut eläimet
- Iloiset kukkaruukut
- Herätä herne!
- Retkivinkki: Linturetki odottaa!

Toukokuu

- Ämpäriperunat
- Hymyilevät auringonkukat
- Lasten oma kasvipenkki
- Valokuvakasvio
- Puuhavinkki: Valitkaa mieluisia kasveja kasvimaalle

Kesäkuu

- Perhospuutarha
- Kiviaskartelu
- Lintujen kylpyallas
- Jokaisenoikeudet
- Retkivinkki: Mato-ongelle!

Sisällysluettelo

Heinäkuu

- Linnunpelätin
- Perustetaan komposti
- Näe madot työssään
- Ötökän elämää
- Retkivinkki: Kokeilkaa geokätköilyä

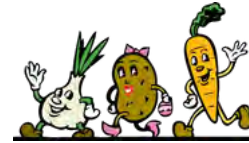
Elokuu

- Siilin pesä
- Kaarnalaiva
- Yöperhosten sieppari
- Kotipihani puut
- Retkivinkki: Mustikkaretki

Syyskuu

- Huovutetut helmet
- Ruskataulu lehdistä
- Oravamäen eläimet
- Kärpäsloukku
- Puuhavinkki: Järjestäkää sadonkorjuujuhlat!

Lokakuu

- Kankaan painanta
- Syksyn helmet
- Koira kertoo
- Kasviterraario tai pienoisaavikko
- Retkivinkki: Seuraa syksyn merkkejä!

Marraskuu

- Eläinten talvi
- Lintujen talviherkut
- Kurpitsalyhty
- Mehiläisvahakynntilät

Joulukuu

- Käpytonttu
- Olkitähti
- Kaarnasydän
- Maustesydän

Lukijalle

Lasten ja perheiden luontotoiminnan vuosikello on suunnattu kaikille lasten ja nuorten parissa toimiville ammattilaisille ja vapaaehtoisille. Vuosikelloon on koottu ideoita puutarha-, maatila-, luonto- ja eläinavusteisia aktiviteetteja, joita lasten kanssa voidaan toteuttaa. Tämä opas toimii vuosikello periaatteella ja toiminnot seuraavat vuoden kulkua. Useita aktiviteetteja on kuitenkin mahdollista toteuttaa myös muulloin kuin kyseisenä ajankohta ja niitä voidaan soveltaa tarpeen mukaan.

Jokaiselle kuukaudelle on oma etusivunsa, mistä löytyy kuukauden juhlapyhät ja muut tärkeät päivämäärät. Lisäksi jokaisen kuukauden kohdalla on kerrottu keskeisimmistä tapahtumista luonnossa, puutarhassa ja maatilalla, sekä annettu jokaiselle kuukaudelle jokin toiminta tai retki vinkki. Jokaisen kuukauden kohdalta löytyy luonnonmateriaalien keruukalenteri, jota seuraamalla materiaalit tulee kerättyä oikeaan aikaan. Kiva lisä jokaisen kuukauden kohdalla on kuukauden eläin, johon voidaan yhdessä lasten kanssa tutustua. Oppaan keskeisin sisältö koostuu varsinaisista toimintaohjeista, joissa on aktiviteettiehdotuksia vuoden jokaiselle viikolle. Ohjeessa on kerrottu toiminnan ajankohta, vaikeusaste, kesto aika, kustannusten suuruusluokka, tarvittavat välineet, varsinainen työohje sekä ohjaajalle erityisohjeita.

Vuodenaikojen vaihtelun seuraaminen ja niihin liittyvien luonnonmuutosten havainnointi on jännää puuhaa. Vuosikellon rinnalla kulkeekin vuosipuun (ohje vuosikellon alussa) ja tarkoituksena on muuttaa vuosipuun ilmettä vuodenaikojen mukaan. Vuosipuun asetetaan näkyvälle paikalle, sitä voidaan muokata aina tarpeen mukaan ja käyttää myös pelien, leikkien sekä muun ympäristöopetuksen tukena.

Green Care toiminta lasten kanssa

Green Caressa luonto toimii joko toimintaympäristönä tai sen elementtejä otetaan osaksi toimintaa, toimitaan siis luonnossa, luonnon kanssa tai luonnon hyväksi. Green Care toiminta on aktiivinen tapahtuma, johon tarvitaan yhteisö, joka mahdollistaa yhteisöllisyyden tunteen.

Suhtautuminen luontoon ja ympäristöön luodaan elämän ensimmäisten kuuden vuoden aikana. Kouluikäisen ympäristöherkkyyden, innostuksen luontoon ja sen suojeluhanun herättäminen on jo huomattavasti haastavampaa. (Nummi 1998, 12–15). Tavoitteena on, että lapset oppisivat arvostamaan ja kunnioittamaan ympäröivää luontoa ja eläimiä sekä myös rakennettua ympäristöä ja liikkumaan luonnossa kaikkina vuodenaikoina havainnoiden ja tutkien. Green Care voidaan liittää ympäristökasvatukseen tai arkipäiväiseen tekemiseen. Voidaan opetella hyödyntämään luonnonmateriaaleja ravintona, askartelumateriaaleina tai esimerkiksi oppia tuntemaan myrkylliset ja rauhoitetut kasvit sekä ravinnoksi kelpaavat ja kelpaamattomat sienet.

Ympäristökasvatuksessa on tärkeää tietojen, toiminnan ja tunteiden integraatio eli sulautuminen yhdeksi kokonaisuudeksi. Ihmiset sitoutuvat arvoihin, kun ne koskettavat heidän tunteitaan. Tämän vuoksi oppimistilanteiden tulisi liittyä oppijoiden omiin kokemuksiin, havaintoihin ja ajattelutaitoihin. Pelkän luontotietouden jakaminen ei riitä ympäristövastuullisuuden muodostumiseen, vaan tarvitaan aitoja kokemuksia ja elämyksiä luonnosta, jotka ohjaavat ihmisiä luonnon syvään kunnioittamiseen Wahlströmin (1997a).

Kuinka ympäristöherkkyyttä sitten tulisi edistää? Luonnon ja oman elämän positiivinen kokeminen ja tunteminen eivät ole nyky maailmassa läheskään itsestään selviä asioita. Luontoympäristö tarjoaa myös lapsille mahdollisuuden löytää rauhaa ja hiljaisuutta. Harjoitukset ja leikit luonnossa edistävät ympäristöherkkyyttä ja samalla lapsi löytää uusia ulottuvuuksia itsestään. (Rautiainen 2003.)

Wahlströmin (1997a) mukaan ympäristöherkkyyttä oppii parhaiten ulkona, sillä tällöin luonto ja ympäristö ovat lähellä. Esimerkiksi metsä ja sen maasto tarjoaa melkein pä kaikki siihen tarvittavat elementit. Metsästä löytyy loputtomasti erilaisia mahdollisuuksia liikkumiseen, leikkimiseen, ajanviettämiseen ja luovuuteen. Luonnossa lasten kanssa havainnoidaan, tutkitaan ja kokeillaan syventyen elollisen ja elottoman luonnon ilmiöihin.

Aiheet löytyvät erilaisista lähiympäristön ilmiöistä, eläimistä ja kasveista, vuodenaikojen vaihtelusta niin sisältä kuin ulkoakin. Lasten huomiota kiinnitetään tietoisesti vuodenajan vaihteluiden seuraamiseen. Kevään etenemistä voidaan mm. havainnoida silmujen puhkeamisen tai muuttolintujen saapumisen seuraamisen muodossa. Kesän edetessä seuraillaan kasvimaan ja kukkien kasvua, kitketään rikkaruohoja. Kompostia käännetään yhdessä ja seurataan kuinka puutarhajätteet muuttuvat mullaksi. Seuraillaan mitä lintuja linnunpönttöihin muuttaa ja miten linnunpoikaset ottavat ensimmäisiä lentopyrähdyksiään. Loppukesästä herkutellaan puutarhan antimilla ja valmistetaan niistä yhdessä ruokaa. Syksyllä ihaillaan luonnon muuttumista syysväreihin ja pohditaan luonnon valmistautumista talveen. Talvisesta luonnosta voidaan nauttia täysin rinnoin, kunhan lasten kunnollisesta ja säänmukaisesta vaatuksesta pidetään huolta. Talvella rakennetaan lumiukkoja, -linnoja, jäälyhtyjä ja tehdään lumitöitä. Myös talvella hyödynnetään metsien suomia mahdollisuuksia retkeilyyn ja luonnon tutkimiseen.

Ympäristökäsitöissä käytettävät materiaalit löytyvät lähiluonnosta ja lasten leikkeihin ne suovat laajan ja ilmaisen materiaalipankin. Materiaalia kädentöitä varten voidaan kerätä yhdessä lasten kanssa ympäri vuoden, samalla tutustutaan lapsen lähiympäristöön.

Aikuisen osa ei ole opettaa, vaan arvostaa lapsen omaa luovuutta ja antaa lapsen oppia ja oivaltaa leikin ja toiminnan kautta.

- kunnioita lapsen kauneudentajua ja anna lapselle mahdollisuus ihailla yksinkertaista
- ihaile yhdessä lapsen kanssa arjen pieniä suuria ihmeitä: sileää kiveä pihatien, tarmokasta voikukkaa, kelluvan kaarnan kauneutta
- iloitse ystäväiesi seurasta, mummun viisaudesta ja naapurin mahtavuudesta
- kannusta lapsen ihmeellisen vapaata järjenjuoksua
- älä välitä liasta, rispaantuvista housunpolvista tai rapanaamasta
- käykää retkillä pihanurmikolla ja lähimetsässä
- luota lapsen taitoihin ja näkemykseen. lapsi osaa valmistaa itse lelunsa, koota mielikuvituksensa puitteet. aikuisesta omituisen näköinen härväli saattaa olla laulava ja tanssiva kalarobotti tai keijunsiipien kevätkokoelma

Lähde: Lasten aurinkovuosi: opas ekologiseen lastenkulttuuriin.
Kustannusosakeyhtiö Sammakko Oy, 2008.

Tiesitkö että...

metsäjänis saa talvella valkean karvapeitteen kun taas rusakon turkki pysyy ruskeana myös talvella.

Jäniksen talviruokinta ja tarkkailu

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Liikkuminen talvisessa luonnossa

Toiminnan kesto

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kuivattua heinää
- Lehtikerppuja tai omenia

Tekemällä tämän tehtävän voit auttaa metsäjänistä selviämään kovasta talvesta paremmin. Metsän eläinten ruokintaa kutsutaan riistanhoidoksi.

Työohje

- Jänisten ruokinta on hyvin yksinkertaista. Metsässä kulkiessasi ripustat kuivattua heinää tuppoina puiden alaoksille roikkumaan. Tietysti kannattaa jälkiä tarkkailemalla selvittää alueet, joissa jäniksiä on runsaasti, ja keskittää ruokinta sinne. Kuivattua heinää mahtuu esim. reppuun aika runsaasti kerralla.
- Tarjoa myös lehtikerppuja jäniksille, ne voit ripustaa puiden alaoksille. Lehtikerput ovat kesällä kerättyjä ja kuivattuja lehtipuiden oksia.
- Pienet lumisateet eivät juuri haittaa ruokintaa, sillä jänikset pystyvät kaivamaan ravintonsa myös lumipeitteen läpi. Jos lunta sataa oikein paljon, vie paikalle uusi lasti ravintoa.
- Lumisateen jälkeen on jännittävä mennä katsomaan eläinten jälkiä ja laskea ruokintapaikalla käyneiden vierailijoiden määriä.

Ohjaajalle

- Yhdessä voidaan myös pohtia mitä muita eläimiä ruokintapaikalla on käynyt, ja mitkä niistä tunnistettiin jälkien perusteella. (Katso: Eläinten jäljet)

Lumihiutaletutkija

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Luuppi (pieni, muovinen 8 x suurentava suurennuslasi)
- Tavallinen suurennuslasi
- Musta pahvin pala

Lumihiutaleiden sataessa taivaalta ne ovat kaikki samannäköisiä. Kun niitä tarkastelee lähempää suurennuslasin avulla, huomaa kuitenkin kuinka erilaisia ja kauniita ne ovatkaan! Lumihiutaleiden kauneus on kuitenkin katoavaista, sillä niiden elämä on jatkuvaa muutosta.

Työohje

- Lähde ulos luontoon lumisateella pyydystämään lumihiutaleita mustan pahvin päälle.
- Tutki pyydystämiesi lumihiutaleiden rakennetta luupilla tai suurennuslasilla. Mustaa pahvia vasten lumihiutaleen rakenne näkyy hyvin, eikä se sula käsittelyssä.
- Vertaile vastasataneen lumen rakennetta vanhempaan lumeen. Voit kaivaa lumeen kuopan ja tutkia lumikiteiden rakennetta eri osissa lumikinosta. Pohdi mitkä asiat voivat vaikuttaa lumihiutaleiden erilaisiin rakenteisiin.

Ohjaajalle

- Sisälle päästyä voidaan muistella, millaisia lumihiutaleita on nähty ja piirtää havainnot paperille, tai vaikka askarrella lumihiutaleita paperista.

Lähde: www.4h.fi

Lumisia ja jäisiä kysymyksiä:

- 1. Mikä lämpötila on paras lumipallojen tekoon?**
- 2. Missä lämpötilassa merivesi jäätyy?**
- 3. Miksi kovalla pakkasella ei sada suuria lumihiutaleita?**
- 4. Paljonko painaa litra juuri satanutta lunta?**
- 5. Miksi lumi on hyvä eriste suojautua kylmältä?**
- 6. Kuinka paksu lumikerros on jo aika hyvä suoja pakkasta vastaan?**
- 7. Kuinka monikulmaisia useimmat lumihiutaleet ovat?**
- 8. Miksi kutsutaan välineitä, joilla voi kävellä lumessa?**
- 9. Minkä korkuinen on ollut maailman suurin lumiukko?**
- 10. Kuinka kauan sitten päättyi viimeisin jääkausi Suomessa?**
- 11. Mikä on Suomen kylmyysennätys?**

Vastaukset:

- 1. n. 5 °C**
- 2. n. -1,9°C**
- 3. Pakkasella on niin kuiva ilma, että suuria lumihiutaleita ei pääse syntymään**
- 4. n. 100 g**
- 5. Lumi on huokoista**
- 6. n. 20 cm**
- 7. Kuusikulmaisia**
- 8. Lumikengiksi**
- 9. 37,21 metriä ja sen pystytyspaikkana vuonna 2008 oli Bethel, Maine, USA.**
- 10. 11,5 tuhatta vuotta sitten**
- 11. 51,5 vuonna 1999 Pokan havaintoasemalla Kittilässä.**

Vierailu lehmätilalla ja uunijuusto

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- Huomioi allergiat

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- 1 l ternimaitoa
- 1 tl suolaa
- voita vuoan voiteluun
- uunivuoka
- kanelia ja sokeria tarjoiluun

Lehmän tulee saada vasikka kerran vuodessa, jotta se tuottaisi maitoa ympäri vuoden. Tutustuminen lemmiin ja vasikoihin on mielenkiintoinen ja ympäri vuoden toteutettavissa oleva aktiviteetti kaiken ikäisille. Lisäsisältöä aktiviteettiin tuo ternimaidosta valmistettu uunijuusto.

Työohje/toimintaohje:

- Järjestäkää yhteinen retki, jossa pääsee tutustumaan lehmien elämään ja jopa rapsuttelemaan niitä!

Uunijuusto

1. Voitele uunivuoka voilla.
2. Sekoita ternimaidon joukkoon suola.
3. Kaada ternimaito voideltuun uunivuokaan.
4. Paista 175 asteessa noin puoli tuntia, kunnes maito on hyytynyt ja saanut kauniin värin.
5. Tarjoile sokerin ja kanelin kera.

Ohjaajalle

- Mahdollisia, itseään lähellä sijaitsevia vierailukohteita voi etsiä esimerkiksi internetistä.
- Tuotantotiloilla saattaa olla melko vaativatkin hygieniasäädökset, jotka rajoittavat vierailijoiden käyntejä, mutta myös esimerkiksi kotieläinpihoilla on nautaeläimiä.
- Tiloilta voi myös kysellä kummivasikka –käytännöstä, jolloin voidaan seurata lehmän elämää vasikasta aikuiseksi lypsäväksi lehmäksi.

Muuta

- Lisätietoja löydät netistä esimerkiksi hakusanalla `lehmän elämä`.

Lumikammi

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Lapion käyttö

Toiminnan kesto

3 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Lapio
- n. 30 cm pituisia keppejä
- Lunta

Lumen lämmönjohtokyky on huono, eli se on hyvä eriste. Lumen alla lämpötila on myös hyvin tasainen. Jo 30 - 40 cm paksuisen lumipeitteen alla lämpötila pysyy yleensä 1-2 pakkasasteessa, vaikka ilman lämpötila vaihtelisi kuinka paljon.

Voitte kokeilla, kuinka hyvä eriste lumi on rakentamalla lumikammin. Lumikammi on mukava leikkipaikka, ja hyvällä lumitilanteella talviretkelijät voivat rakentaa kammin yöpaikakseen.

Toimintaohje

- Kootkaa sopivan tasaiselle alustalle noin kaksi metriä korkea lumikasa.
- Tampatkaa ja muotoilkaa kasa puolipallon muotoiseksi ja työntäkää syntyneeseen lumikasaan joka puolelta tasaisin välein noin 30cm:n pituisia tikkuja ja antakaa kasan asettua ainakin pari tuntia. Jos mahdollista, kasan kannattaa antaa vetäytyä jopa yön yli.
- Seuraavaksi voitte kaivaa kasa ontoksi, kunnes katosta tulevat tikut tulevat vastaan. 30cm on hyvä seinäpaksuus, ja tikut ovat merkinä, ettette vahingossa kaiva seinää liian ohueksi. Tehkää kammin suuaukko mahdollisimman alas, ja muistakaa tehdä myös ilmareikiä.

Tammikuun retki - jälkiä lumessa

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Kohtalainen liikuntakyky

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Mittanauha
- Muistiinpanovälineet
- Jälkien tunnistus lomake, jossa esimerkkilajeja (löytyy alta)
- (Kamera)

Talvisessa metsässä riittää paljon tutkittavaa! Eläimet, jotka eivät nuku talviunta tai horrosta, liikkuvat vilkkaasti ravintoa etsimässä.

Vaikka eläimiä ei näkisikään, niiden askeleiden jälkiä on painautunut lumeen, josta ne onkin helppo havaita. Lumessa näkyvät jäljet antavat hyvän mahdollisuuden tutkia niiden touhuja. Erilaisia eläimiä kulkee aivan pihapiirissä ja tässä tehtävässä ollaankin eläinten jäljillä.

Toimintaohje

- Kun huomaat jäljet, tutki seuraavia asioita:
 - Mihin suuntaan eläin on liikkunut?
 - Onko hanki upottanut vai kantanut eläintä?
 - Miten eläin on liikkunut?
 - Miten pitkä jälkien väli on?
 - Vaihteleeko jälkien väli eli eläimen liikkumanopeus?
 - Mitä jälkien jättäjä on puuhannut?
- Mieti mikä eläin on saattanut tehdä jäljet. Samankin eläimen jälkikuvioita on monia erilaisia, sen mukaan millaisessa tilanteessa ne ovat syntyneet. Kummalliselta tuntuvia jälkiä kannattaakin seurata jonkun matkaa, sillä ne saattavat myöhemmin muuttua tyypillisemmiksi.

Ohjaajalle

- Eläinten jälkiä on myös mielekästä kuvata, jolloin niitä voidaan tarkastella jälkikäteän kaikessa rauhassa useampaankin kertaan.
- Voitte yhdessä miettiä ja tarkastella, mitä muita eläimiä lähipiirissä liikkuu ja asustaa.
- Paras aika jälkien tunnistamiselle on muutama päivä lumisateen jälkeen.

Muuta

- Eläinten jälkiä löydät netistä esimerkiksi hakusanalla `eläinten jälkiä`.

Lähde: <https://www.martat.fi/teemat/metsa/lapset-ja-luonto/luontosalapoliisi-elainten-jaljilla/>

Eläinten jälkiä

Laji	Kuva	Nähty (paikka ja aika)	Omat havainnot
Karhu Karhun jäljet ovat yhdet suurimmat luonnonvaraisista eläimistämme. Takakäpälän jälki muistuttaa hieman ihmisen jalan jälkeä. Karhun jäljessä on havaittavissa viisi varpaan ja kynnen painallusta.			
Susi Suden jälki muistuttaa paljon ison koiran jälkeä: etukäpälän jäljessä näkyvät selvästi pitkien ja voimakkaiden kynsien (4 kpl) painaumat.			
Koira Jälki kuin sudella, mutta muoto vaihtelee jonkin verran rodusta riippuen. Koiran jäli on tiiviimpi kuin suden, anturoiden väliin jää pienempi aukko kuin sudella.			
Jänis Jäniksen jälkiä on lähes mahdotonta sekoittaa minkään muun eläimen jälkiin, koska se on hyvin pitkänomainen.			
Kissa Kissan jälki on pieni ja pyöreä. Keskimmäiset anturat sijoittuvat epäsymmetrisesti.			
Kettu Jäljet näkyvät lumessa helminauhana, eli lähes suorana jälkien jonona. Kettu astuu yleensä takajaloillaan samoihin jälkiin, jotka se on tehnyt etujaloillaan.			
Hirvi Hirven jälkiä on vaikea sekoittaa minkään muun eläimen jälkiin. Ne eroavat muista niin muodoltaan kuin kooltaan. Lisäksi askel yltää usein lumen läpi maan pintaan asti hirven painon takia.			

Lähde: <https://www.martat.fi/teemat/metsa/lapset-ja-luonto/luontosalapoliisi-elainten-jaljilla/>

Kuvat: Pixmac

Metsänneidon rannerengas

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● ● Saksien käyttö, sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Tuohia
- Pellavalankaa
- Parsinneula
- Kuumaa vettä vadissa
- Saksit

Saat näppärästi upean rannerenkaan tai helmet koivun tuohesta! Kuumassa vedessä pienet tuohenpalaset menevät kippuraan ihan itsestään. Tuohi on puulle kuin iho ihmiselle. Se suojaa puuta vahingoittumasta. Älä siis kisko tuohta kasvavasta puusta.

Työohje

- Leikkaa tuohesta noin 1 cm:n levyisiä kolmion ja suorakaiteen muotoisia palasia.
- Päästä vesihanasta vatiin niin kuumaa vettä kuin sieltä tulee. Ole varovainen, ettet vahingossa kaada vettä päällesi.
- Laita tuohenpalaset kuumaan veteen ja anna niiden olla siinä niin kauan, että ne käpristyvät (muutama minuutti). Jos tuohet eivät käperry helposti, ohenna niitä, eli poista ohuita tuohikerroksia.
- Pujota käpertyneet tuohihelmet pellavalankaan ja solmi langan päät lopuksi yhteen.

Ohjaajalle

- Erikokoisia helmiä saat pidentämällä, kaventamalla tai paksuntamalla suikaletta. Myös tuohen paksuuteen kannattaa kiinnittää huomiota; yli millin paksuinen tuohi on jo liian jäykkää kiertymään helmeksi. Ohuesta tuohesta voi tehdä erityisen pitkän suikaleen, näin pintakuviosta tulee kauniin kierteinen.
- Tuohi käpristyy rullalle, kun sen laittaa kiehuvaan veteen. Jos paksu tuohi temppuilee, sen voi "esitaivuttaa" kastamalla kiehuvaan veteen.

Muuta

- Kun tarvitaan tuohta, mutta sitä ei saa ihan mistä tahansa ottaa, voidaan yhdessä tutustua jokaisenoikeuksiin. Kaarnaa tai tuohta saa irrottaa vain kaadetuista puista.

Lähde ja kuvat: www.4h.fi, Anna Puolakka

Taidetta jäädä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5-1 h
+ jäätymisaika

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kuusenoksia/risuja
- Vettä
- Uunipelti
- Rautalankaa

Talvella metsäretkeltä voi tuoda muutaman kuusenoksen sekä maasta löytyneitä risuja mukanaan ja loihtia vedestä ja oksista kauniin jäätaulun. Suojakelin jälkeen teoksesta jää vain muisto, mutta taulun voi taas pakkasten saapuessa tehdä uudelleen. Tässä tehtävässä valmistetaan jäinen taulu luonnonmateriaaleista.

Toimintaohje

- Kaada uunipellin tai muun laakean astian pohjalle vettä.
- Tiputa veteen koristeeksi kuusenoksia tai muita haluamiasi luonnonmateriaaleja.
- Laita veteen rautalangasta myös kiinnityslenkit.
- Vie astia pakkasella ulos jäätymään.
- Kun astia on jäätynyt, tuo se joksikin aikaa sisälle, kunnes jäätaulu irtoaa astiastaan.
- Ota taulu pois astiasta ja ripusta se rautalangalla kiinnityslenkeistä ulos mieleiseesi paikkaan, kuten ikkunan ulkopuolelle tai parvekkeelle.

Ohjaajalle

- Koristeluun voidaan käyttää myös muita luonnonmateriaaleja, sekä erikokoisia ja muotoisia muotteja.

Lähde: www.4h.fi

Puut talviasuissaan

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Riittävä toimintakyky talvisessa luonnossa liikkumiseen

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Puulajikirja
- Internetyhteys
- Kamera

Lehtipuut tunnistaa helpoiten niille ominaisista lehdistä, mutta entäpä kun tulee talvi? Puut pudottavat lehrensä syksyllä säästääkseen energiaa. Näin ne pärjäävät karun talven yli. Lehtipuut näyttävät talvisissa asuissaan kaljuilta, eikä niitä meinaa tunnistaa. Tässä tehtävässä opit tunnistamaan talviasuisia lehtipuita.

Työohje

- Lähde talviseen luontoon katsomaan minkälaisia lehdettömiä puita lähistöllä on. Tunnistatko yhtään? Lumipeitteen alta voi olla vaikeaa havaita oksia, mutta jos ympäristö on tuttu, muistele mikä puu paikalla kesällä oli. Kopistele lunta pois muutamasta oksasta, jotta saat ne näkyville.
- Opi tunnistamaan eri puita myös ilman lehtiä. Etsi ainakin kolme seuraavista: koivu, pihlaja, paju, tuomi, vaahtera ja tammi. Katso miltä puu kokonaisuudessaan näyttää. Kiinnitä huomiota erityisesti silmuihin, puun muotoon ja siihen miltä oksa tuntuu sormien välissä.
- Valokuvaa tai piirrä oksia.

Ohjaajalle

- Yhdessä voidaan keskustella siitä, mikä puu oli helpoin tunnistaa ja miksi.

Muuta

- Talvi on puiden lepokautta. Puiden elintoiminnot ovat talvella hyvin vähäiset, mutta syvällä maassa olevat juuret ovat hereillä. Kevätaurinko ja nouseva lämpö saavat puut taas virkoamaan ja valmistautumaan uuteen kasvuun. Osa puista heräilee talvilevältä jo helmi-maaliskuussa, mutta suurin osa vasta huhti-toukokuussa.

Lähde: www.4h.fi, Mika Myllyneva: Ennin ja Annun luontopuuhat. 2009.

Jäälyhty

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Ulkolämpötila vähintään -5 astetta.

Toiminnan kesto

0,5-1 h
+jäätymisaika

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kakkuvuoka/ämpäri/tyhjiä maitotölkkejä
- Vettä
- (Oksia/marjoja tms. koristeita)

Pimeisiin talvi-iltoihin saa loihdittua valoa ja lämpöä erilaisilla tunnelmallisilla ulkolyhdyillä. Läpikuultavan ja kauniin lyhdyn saa jäädyttämällä sen esimerkiksi ämpäriin tai kakkumuottiin. Lyhtyjä voi tehdä läpi talven, niin kauan kuin on pakkasta.

Jäälyhty kakkuvuokaan

- Täytä kakkuvuoka vedellä ja anna jäätyä joko pihalla tai pakastimessa.
- Kasta vuolan ulkopinta lämpimällä vedellä ja kumoa jääkakku.
- Aseta lyhdyn keskelle kynttilä.

Jäälyhty ämpärissä

- Kaada ämpäriin kylmää vettä.
- Vie ämpäri pakkaseen. Tarkkaile reunojen jäätymistä. Kun jään paksuun on 3–5 senttiä, on lyhty valmis. Parinkymmenen asteen pakkasella jäädytysaika on noin kymmenen tuntia.
- Jos lyhty ei irtoa ämpäristä, kaada ämpärin pinnalle lämmintä vettä.
- Riko jään pinta ja kaada vesi pois. Yleensä aukko tehdään ämpärin pohjapuoleen ämpärin kapeampaan päähän.
- Polta lyhtyä palamattomalla alustalla.

Jäätiiliä maitopurkilla

- Maitopurkin jäätyminen läpeensä vie parinkymmenen asteen pakkasella tai pakastimessa pari vuorokautta. Jos käytät pakastinta, aseta purkin alle astia, jos purkki halkeaa.
- Kastele purkit kuumaan veteen ja poista jääpalikka. Kokoa lyhty maitopurkeista asettelemalla niitä vaakatasossa päällekkäin tai pystypäin vierekkäin. Jo viidestä pystypäin olevasta tölkestä saa hyvän kokoisen jäälyhdyn.

Ohjaajalle

- Koristeeksi voi laittaa esim. heiniä, oksia tai marjoja, kunhan vain muistaa paloturvallisuuden!

Ohje: Anna Puolakka

Helmikuun retki - Pilkkiretki

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Sorinäppäryys, liikuntakyky,
kärsivällisyys

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Pilkkivapa + pilkki
- Syötit (surviaisen- ja karpäsentoukat, madot)
- Jääkaira avannon tekemiseen
- Sohjokauha avannon puhdistamiseen
- Jäänaskalit
- Pilkkijakkara
- Sähän sopiva pukeutuminen/varustus
- Muovipussi saaliille

Pilkkiminen on talvikalastusta, jossa kalastetaan jäähän kairatun reiän kautta.

Pilkkiongintavälineillä voi kalastaa myös avoveden aikaan, esim. veneestä tai laiturilta. Pilkkiminen on toimintana melko halpaa ja helposti toteutettavaakin, sillä siihen ei vaadita lupia. Toimintaa hankaloittaa hieman haasteellinen vuodenaika ja sääolosuhteet.

Toimintaohje

- Kairaa jäähän reikä.
- Putsaa reikä sohjokauhalla jäsohjosta ja lumesta.
- Laita pilkkiin syötti.
- Laita pilkki syötteineen avantoon ja seuraa pilkin päätä.
- Kun pilkkivavan pää nykii, todennäköisesti pilkissä on kala. Nosta vavan avulla pilkki vedestä nopeasti ja tasaisesti.
- Poista kala koukusta, laita uusi syötti ja jatka kalastamista.

Ohjaajalle

- Pilkkiminen on maksutonta ja jokaisenoikeuksiin kuuluvaa toimintaa, sen harrastamiseen ei tarvita lupaa.
- Kaloja saa usein paremmin kaislikoista ja suojaisista paikoista.
- Huomioikaa turvallisuus! Jää saattaa olla jossain kohtaa vahvaa ja jossain heikkoa.
- Muistakaa pukeutua lämpimästi, sillä paikallaan ollessa tulee helposti kylmä.

Lähde: <https://www.luontoon.fi/pilkkiminenjaonkiminen>

Risunoita

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1-1,5 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Taipuisia koivunoksia
- Ohutta mustaa rautalankaa + puuvillalankaa
- Oksasakset
- Erikeeperiä
- Puuvillakankaisia tilkkuja
- n. 30 cm pituinen ohut keppi

Suomessa kasvaa kolme koivulajia: vaivaiskoivu, rauduskoivu ja hieskoivu. Näiden lisäksi lapissa tavataan hieskoivun alalajia tunturikoivua. Vaivaiskoivu pystyy myös risteytymään vaivaiskoivun ja tunturikoivun kanssa. Pihakoivun oksista syntyy veikeä risunoita!

Työohje

Vartalo:

- Taita noin 3 cm:n paksuinen nippu puolimetrisiä koivunoksia kaksin kerroin ja sido rautalangalla taitekohdasta (noidan päälaki).
- Sido nippu yhteen 3 cm:n päästä taitekohdasta (kaula).

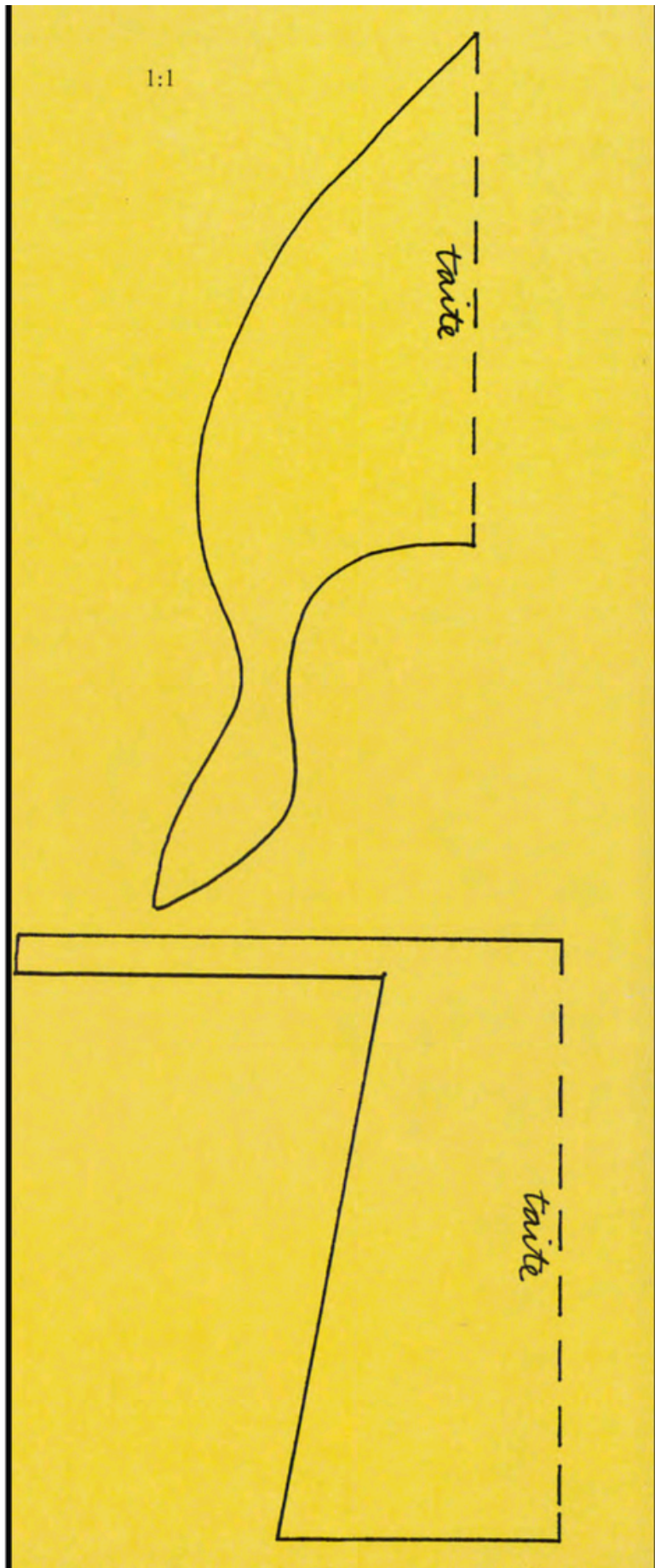
Kädet:

- Sido noin 1,5 cm:n paksuinen nippu 16 cm pituisia koivunoksia molemmista päistä yhteen puuvillalangalla (ranteet). Tasoita nipun päät
- Aseta käsiosa vartalo-osan oksien väliin ja sido vartalo rautalangalla 5 cm:n päästä kaulasta (vyötärö). Jos noidan hameen helmaosa näyttää liian kapealta, työnnä lisää oksia helmaosan väliin. Tasoita lopuksi helma.
- Leikkaa tilkuista mallipiirrostenmukaisesti huivi ja esiliina ja liima ne paikoilleen
- Levitä liimaa kepin päähän ja aseta noita kepinokkaan.

Ohjaajalle

- Jos koivunoksat ovat jäisiä, kylmiä tai kuivuneita, liota niitä lämpimässä vedessä ennen työstämistä.

Lähde: Paavilainen Maija. Askartele kaunista kotiin luonnon materiaaleista. 2005.

Villatipuliini

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Superlonia vartaloon ja työalustaksi
- Keltaista huovutusvillaa
- Huovutusneuloja
- Silmiä, oranssia nenämateriaalia
- Rautalankaa
- PVA-liimaa

Sesonkien parhaimmat koristeet ovat usein lasten tekemiä. Neulahuovutus onnistuu niin lapsilta kuin aikuisiltakin, ja ryhmässä voi askarrella vaikka kokonaisen kanaperheen!

Työohje

- Muotoile saksilla tipulle vartalo superlonista ja kääri sen päälle peittävä kerros villaa.
- Huovuta neulalla villa kiinni superloniin.
- Muotoile rautalangasta tipulle jalat. Tee isot, jotta tipu pysyy pystyssä, paina rautalangan terävät päät superloniin kiinni.
- Liimaa tipulle silmät ja nenä.

Ohjaajalle

- Malliohjeessa nokka on tehty raakana kuivatusta pihlajanmarjasta, mutta nenäksi käy monenlainen muukin oranssi materiaali.

Ohje ja työvaihekuvat: Anna Puolakka

Veikeät pääsiäismunat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Pieniä kasvin lehtiä (esimerkiksi yrttien)
- Kananmunia
- Ohut kreppisukan palanen
- Lankaa
- Sipulinkuoria

Yleisimpiä tapoja värjätä pääsiäismunia on keittää niitä sipulinkuorien kanssa. Kuorista saat kauniita keltaisen ja ruskean sävyjä. Munien koristelemine onnistuu samalla kätevästi, kun kiinnität munan pintaan lehtiä tai pieniä kukkia.

Työohje

- Tyhjennä ensin kananmuna tekemällä reiät parsinneulalla munan molempiin päihin. Puhalla toisesta päästä voimakkaasti munan sisälle, jolloin sisältö tulee toisesta päästä ulos. Huuhtelee kananmuna lopuksi.
- Asettele seuraavaksi koristeet kananmunan pintaan. Kastele lehti vedellä ja paina se kiinni munan pintaan.
- Pingota kreppisukanpalanen tiivisti munan ympärille ja sido kiinni langalla. Näin lehdet pysyvät tiiviisti paikoillaan.
- Laita kananmuna kiehumaan sipulinkuorien sekaan. Ole varovainen kiehuvan veden kanssa. Kierittele ja peittele kevyitä tyhjennettyjä munia, jotta väri tarttuisi niihin tasaisesti. Mitä kauemmin munat ovat väriliemessä, sitä tummempia ja voimakkaamman värisiä niistä tulee.
- Poista lopuksi sukka ja lehdet munan päältä. Lehden kuvio on värjäytynyt eriväriseksi tai jäänyt valkoiseksi.

Lähde: www.4h.fi

Krassitukat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h

+ itämisaika

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kananmunia
- Veitsi, teelusikka
- Lyijykynä
- Pumpulia
- Krassinsiemeniä ja vettä

Krassitukkien teko on helppoa ja hauskaa! Iloisen ekopäsiäiskoristeen voi tehdä kananmunan kuoreen. Pääsiäisen jälkeen tukan voi myös syödä. Miniversot ovat ihanteellinen tapa opettaa lapsille tuoreiden kasvien kasvattamista.

Versoja voi kasvattaa ympäri vuoden ja niiden kasvua ja itämistä on hauska seurata. Kokeile vaikka erilaisten krassien siemeniä. Myös auringonkukansiemeniä, vehnää tai tattaria voi kylvää.

Työohje

- Tyhjennä munat leikkaamalla munan kuoren yläosaan reikä.
- Laita kuoren sisään varovasti pumpulia ja kastele se kosteaksi.
- Kylvä siemenet ripottelemalla ne teelusikalla pumpulin tai mullan päälle.
- Muna pysyy pystyssä kennon avulla.
- Piirrä/maalaa kananmunalle kasvot.
- Muista kastella siemeniä päivittäin.

Ohjaajalle

- Kananmunan kuorille voi maalata tai piirtää tussilla kasvot, näin vihreät versot muodostavat kasvoille veikeän tukan.
- Tee krassitukalle vartalo kananmunakennosta ja askartele jalat jäätelötikuista.

Lähde: C. Woram. M. Cox. Puutarhapuuhiä lasten kanssa. 2009.

Kevätseurantaa

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kevätseuranta lomake (liitteenä), kynä
- (Kiikarit)

Kevään etenemistä on hauska seurata. Seurantaa voi tehdä yksin tai porukassa ja siitä voi järjestää vaikka pienimuotoisen kilpailun. Luonto on jatkuvassa muutostilassa, mutta suurimmat ja selkeimmät muutokset luonnossa on nähtävissä keväällä.

Toimintaohje

- Käykää yhdessä läpi kevätseurantalomakkeen lajit, jotta ne ovat kaikille tuttuja ja mahdollisesti löydettävissä lähiympäristöstä.
- Voitte yhdessä miettiä mitä muita lajeja/havaintoja lähiluonnosta on mahdollista löytää.
- Kevätseurannan lomassa voi järjestää yhteisiä retkiä luontoon, jossa voidaan porukalla havainnoida luonnossa tapahtuneita muutoksia.

Ohjaajalle

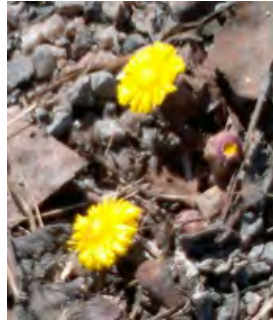

- Kevätseurantaa on kiva toteuttaa yhdessä ja esimerkiksi säännöllisin väliajoin kävellä jokin sama reitti, jolloin muutoksia voi seurata.
- Hyvä idea on myös ottaa tietty kohde (lehtipuu), jota kuvaa esimerkiksi kerran kuukaudessa, jolloin muutoksia voi seurata. Kuvista voi myös tehdä hauskan kuvasarjan.
- Lomakkeen lajivalikoimaa voidaan laajentaa lähes rajattomasti.

Lähde: <https://luontoliitto.fi/>

KEVÄTSEURANTA

Havainnoi kevään etenemistä ja kirjaa ylös luontohavaintosi.

Seuraajan nimi: _____

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
Pajunkissat -Pajun kukinto, joka aukeaa varhain keväällä ennen lehtien tuloa.			
Leskenlehti -Ensimmäisiä keväällä kukkaan puhkeavia kasveja. -Kukat ovat kirkkaan keltaisia. -Vaatimaton kasvupaikkavaatimuksiltaan, mutta viihtyy avoimilla ja aurinkoisilla paikkoja.			
Koivun (lehti) -Hiirenkorvat (pienet lehden alut) ilmestyvät ensimmäisiin koivuihin Etelä-Suomessa usein jo ennen vappua.			
Rentukka -Kirkkaankeltainen kosteiden paikkojen kasvi. -Kukkii keväällä ja alkukesällä. - Myrkyllinen.			

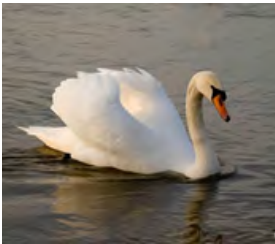
Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
Sinivuokko - Kevään ensimmäisiä kukkijoita. Suotuisina keväänä aloittaa kukinnan huhtikuun puolella välissä. - Kasvaa yleisesti tuoreissa ja kuivissa lehdossa. - Kukat ovat useimmiten siniset ja melko pienet. - Kaikki kasvinosat sisältävät myrkyllisiä aineita.			
Valkovuokko - Kuuluu sinivuokon tapaan kevään ensimmäisiin kukkijoihin. - Viihtyy ravinteikkaassa maassa, valoisissa tuoreissa metsissä ja lehtoniityillä. - Kaikki kasvinosat sisältävät myrkyllisiä aineita.			
Leppäkerttu - Puolipallonmuotoisia ja hidasliikkeisiä vajaan 10 mm:n pituisia hyönteisiä. - Niiden peitinsiivet ovat usein pilkulliset, ja pilkkujen määrä ja väritys vaihtelevat lajikohtaisesti.			
Nokkosperhonen - Kirkasvärinen päiväperhonen. - Yläpinta on oranssinpunainen. Siiven etureunassa on rivi tummia täpliä. Etusiiven takaosassa on mustakeltainen täplä ja keskellä siipeä on kaksi pientä tummaa täplää. Takasiiven tyvi on tumma. Sekä etu- että takasiipiä reunustaa tumma reuna, jossa on sinisiä täpliä.			

Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
Sitruunaperhonen -Lajin koiras on sitruunankeltainen. Naaras on väriltään vihertävänkeltainen. -Siipien keskellä on tummemmat täplät.			
Sisilisko -Aikuisen sisiliskon keskipituus on noin 10–17,5 cm. -Tavallisin väri on ruskea. -Sisilisko elää melko kosteissa ympäristöissä. -Sisilisko on päiväaktiivinen ja se suosii aurinkoisia paikkoja.			
Sammakonkutu (munat) -Kutemisaika ajoittuu huhti-kesäkuulle. -Kutupaikaksi kelpaavat ojat ja lammikot. -Mätimunat turpoavat muninnan jälkeen ja nousevat pintaan yhtenäisenä, hyytelömäisenä massana.			
Nuijapää -Yksi sammakon kasvuvaiheista -Kasvat vedessä isoina ryhminä -Väriykseltään ovat mustia tai tummanruskeita. -Rakenne koostuu pästä ja pyrstöstä.			

Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Laji	Kuva	Nähty (aika ja paikka)	Omat havainnot
Sammakko -Koko n. 6-9cm. -Väryitys on vaihteleva, mutta useimmiten selkä on tummalaikkuinen. -Sammakot viihtyvät parhaiten kosteassa ympäristössä.	Kuva: Pixmac		
Västäräkki -Harmaa selkä ja valkea vatsapuoli, pään etuosa valkoinen ja päälaki musta, samoin kaula. -Pyrstö on pitkä ja se heiluu lajille tyyppillisesti kävelyn aikana. Ääni on lyhyt kaksitavuinen "tsi-tsit" ja se ääntelee liikkeessaan jatkuvasti.			
Varis -Höyhenpeite suurimmaksi osaksi tuhkanharmaa lukuun ottamatta kiiltävänmustaa päätä, kurkkua, nilkkaa, siipiä ja pyrstöä. Nokka ja jalat ovat mustat. -Variksen ääni on käheä, hieman värisevä raakunta.			
Joutsen -Joutsenet ovat vesilintuja. -Niillä on pitkä kaula ja yleensä valkoinen höyhenpeite. -Nokan väri vaihtelee keltaisesta oranssiin.			

Lähde: <https://luontoliitto.fi/> , Kuvat: Vihreä Veräjä, Pixmac

Maaliskuun retki -Linnunpöntön asennus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● ● ● Työkalujen käyttötaito, sorminäppäryys, nikkarointitaito

Toiminnan kesto

2-4 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- 2–3 cm paksua höyläämätöntä lautaa
- n. 1 cm paksua filmivaneria eli vesivaneria
- Sinkittyä 2–3 tuuman nautoja
- Metallilankaa, esim. sinkittyä rautalankaa
- Mitta, kynä, suorakulma, saha, pora, puukko, vasara

Linnunpöntöistä on sekä iloa että hyötyä. Pönttöjen avulla saadaan elämää pihapiiriin, ja niillä voi lisätä lintujen määriä myös metsissä. Pönttöjä tarvitaan, koska kolopesijöillä on pulaa luonnonkoloista. Talvella pöntöt toimivat lintujen ja oravien yöpymis- ja suojapaikkoina. Lintujen elämää voi seurata ympäri vuoden.

Työohje

- Tutustu Birdlifen julkaisemaan oppaaseen pöntöt & linnut, josta saat paljon tietoa linnuista, pöntöistä ja pöntön rakentamisesta.
- Suunnittele mille lintulajille pöntön haluat rakentaa, sillä pöntön mitoitus riippuu siitä.
- Rakenna pönttö ohjeiden mukaan.
- Ripusta pönttö sopivaan paikkaan.
- Muista huolehtia linnunpöntön vuosittaisesta huollosta ja puhdistuksesta.

Ohjaajalle

- Linnunpönttöjen rakentamisessa riittää haastetta ja vaikeusastetta voidaan nostaa taitojen kehittyessä.
- Asentamisen jälkeen voidaan seurata mitä lintuja pönttöön muuttaa ja kuinka poikaset opettelevat lentämään

Muuta

- Tarkemmat rakennusohjeet löytyvät mm. <https://www.birdlife.fi/lintuharrastus/linnunpontot/>

Lähde: <https://www.birdlife.fi>

Missä pesä?

Linnunpönttöjen lisäksi, linnut tekevät monien muiden eläinten lailla, myös itse pesiä. Pesien tarkoitus on toimia suojana sen asukkaille. Pesät ovat myös poikasten suoja, kunnes ne varttuvat tarpeeksi vahvoiksi pärjätäkseen luonnossa. Linnut pesivät eri paikoissa ja saattavat löytää pesäpaikan yllättävistäkin paikoista.

Tarvikkeet:

Kiikarit, lintuopas, kynä, vihko

Toimikaa näin:

- 1. Mieti minkälaisissa paikoissa olet itse nähnyt linnunpesiä.**
- 2. Lähde luontoon tarkkailemaan linnunpesiä. Jos löydät pesän, älä kuitenkaan koske siihen tai mene liian lähelle. Käytä tarkkailuun esimerkiksi kiikareita.**
- 3. Pohdi minkä linnun pesä mahdollisesti on kyseessä.**

Siilin ruokinta

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Siilille sopivaa ruokaa
- Matalat astiat ruokia ja vettä varten

Siili on paitsi mukava myös hyödyllinen seuralainen pihapiirissä, joka muun muassa syö tuhohyönteisiä. Siiliä voi avittaa säilymään ja viihtymään lähiympäristössä tarjoamalla sille ruokaa ja pesäpaikan. Siili viettää vuodesta 6–7 kuukautta talvihoroksessa, josta se selviää kesän aikana keräämänsä rasvakerroksen avulla. Siilin paino saattaa laskea talven aikana jopa 60 %, joten ravinnon turvaaminen on tärkeää etenkin keväällä talven jälkeen ja syksyllä ennen horrosta.

Toimintaohje

- Paras vaihtoehto siilin ravinnoksi on sen luontainen ravinto, mutta hyviä vaihtoehtoja ovat myös kissan ja koiran kuivamuona (liotettuna) ja purkkiruuat sekä makkarat. Sopivaa ruokaa ovat myös rouhitut maapähkinät sekä kypsennetty suolaton kala tai liha.
- Juomaksi siilille pitää olla tarjolla koko ajan raikasta vettä.
- Pese siilin ruoka- ja juoma-astiat päivittäin ja pese sen jälkeen kädet huolellisesti tai käytä kertakäyttökäsineitä.
- Ruoki siiliä hämärän tullessa, sillä siili on yöeläin.
- Kesäruokintaa ei suositella esimerkiksi siksi, että kuumalla taudit leviävät helposti ruokintapaikoilla ja siilit saattavat lihota liikaa. Lisäksi siilien tulisi tulla toimeen ilman ihmistäkin.
- Syksyllä siili hyötyy ruokinnasta eniten ja sitä tuleekin jatkaa niin kauan kuin siilit käyvät ruokailemassa.

Ohjaajalle

- Siilille ei saa antaa lehmänmaitoa, raakaa lihaa tai kalaa, mausteista tai suolaista ruokaa, leipää tai hyvin teollisia ruokia, jotka voivat sisältää mm. paljon lisäaineita.
- Siilin poikaset alkavat liikkua heinäkuussa, joten siilejä voi ruokkia kesälläkin, mutta tällöin on erityisesti huolehdittava siilien ruokapaikkojen ja astioiden puhtaudesta.

Lähde: <https://sey.fi/luonnonelaimet/siili/>

Huovutetut eläimet

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1-3 h + kuivuminen
+ viimeistely

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Huovutusvilla
- Mäntysuopaa
- Paperia ”muotin” tekemiseen
- Pesuvati, sakset, teippiä, neula
- (Vanua, villalankaa)

Kevät on lampaiden sesonkiaikaa! Lammakaritsoi noin kerran vuodessa, yleensä keväällä 1–3 karitsaa, jonka lisäksi lampaat myös keritään keväällä (ja usein toistamiseen syksyllä.) Lammakaritsa on monipuolinen kotieläin, sillä siitä saadaan lihaa, villaa ja turkiksia. Pienten karitsojen näkeminen on monelle elämys ja aktiviteetiksi voi lisätä lampaan villan ja sen käsittelyyn tutustumisen sekä huovuttamisen. Huovuttamalla jokainen voi muotoilla itselleen vaikka oman lampaan.

Työohje

- Suunnittele malli (esim. lammakaritsa) ja piirrä se paperille. Leikkaa kuvio irti paperista ja jos teet siitä kolmiulotteisen (esim. jalat), teippaa ulokkeet kiinni.
- Päälystä malli kauttaaltaan huovutusvillalla.
- Huovuta. Kastele villa lämpimällä saippuavedellä ja ala hieroa sitä sormilla pyörivin liikkein. Lisää lämmintä saippuavettä välillä ja jatka huovuttamista, kunnes kuidut ovat kiinnittyneet toisiinsa ja on muodostunut tiivis pinta.
- Leikkaa viilto sopivaan paikkaan ja poista paperimuotti sisältä. Täytä työ villalla tai vanulla.
- Pistele/neulo viilto umpeen.
- Huuhtele työ lopuksi kuumalla ja kylmällä vedellä. Anna kuivua.
- Työn voi koristella esimerkiksi neulomalla siihen kuvioita erivärisillä langoilla.

Ohjaajalle

- Huovutusideoita:

<https://www.sinelli.fi/inspiraatio/luovat-aktiviteetit/virkkaus-ompelu-ja-neulonta/huovutus>

Lähde: <https://www.elaintieto.fi/lammakaritsa/lammakaritsa-tuotantoelaimena/>, Vihreä Veräjä

Iloiset kukkaruukut

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Käsien toimintakyky

Toiminnan kesto

1-2 h

+ kuivumisaika

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kukkaruukkuja tai muita astioita
- Akryylivärejä, lakkaa
- Siveltimiä tai sieniä
- Sanomalehteä pöydän suojaukseen
- Vettä siveltimien pesuun/maalin ohennukseen
- Alusta, jos sekoitat värejä keskenään

Vanhoja ja tylsiä kukkaruukkuja voi uusia maalaamalla ne uudelleen akryyliväreillä! Maalattavaksi astiaksi käy lähes mistä materiaalista tahansa valmistettu astia, sillä akryylivärit sopivat monenlaisille pinnoille. Maalin kestävyttä lisää sen suojaaminen lakalla. Maalaaminen ei välttämättä vaadi suuria taitelijan lahjoja, sillä maalauksessa voi käyttää tarkan siveltimen tai sabluunan vaihtoehtona myös suurpiirteisempää sientä tai pensseliä.

Työohje

- Putsaa/pese kukkaruukut ennen maalausta ja anna kuivua.
- Maalaa kukkaruukkuihin kuvioita siveltimellä tai sienellä töpöttämällä. Akryylimaili on käyttövalmista sellaisenaan, mutta sitä voi myös ohentaa vedellä.
- Anna maalin kuivua. Pintakuivaa se on puolessa tunnissa, täysin kuivaa vasta vuorokauden jälkeen.
- Viimeistele maalattu kukkaruukku suihkuttamalla se kauttaaltaan lakalla ja anna kuivua.

Ohjaajalle

- Akryyliväri on monikäyttöinen, sillä se tarttuu niin paperiin, kartonkiin, metalliin, muoviin, lasiin, kiveen, kipsiin kuin puuhunkin. Sillä voi siis maalata melkein mitä tahansa.
- Akryyliväri on märkänä vesiohenteinen ja -liukoinen, mutta kuivuessaan muuttuu vedenkestäväksi. Tosin kunnan vesipesua hankauksineen se ei kestä. Lakka lisää värin kestävyttä ja maalit säilyvät hyvänä myös ulkotiloissa.

Herätä herne!

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Juomalasi tai lasipurkki
- Talouspaperia
- Nopeasti itäviä siemeniä (esim. papu)

Siemenestä kasvattaminen on elämys, erityisesti jos siemen itää nopeasti, jo muutamassa päivässä. Siemenen itämistä on kiehtovaa seurata ja tapahtuman näkeminen auttaa ymmärtämään prosessia, joka yleensä piiloutuu maan alle.

Työohje

- Tee talouspaperista nyyttejä ja asettele lasipurkin pohjalle. Laita yön yli liotetut pavun tai herneen siemenet paperin väliin ja kastele paperi kunnolla. Muutaman päivän kuluttua siemenkuori repeää, ja ensin tulee esiin juuri, jonka jälkeen myöhemmin verso.

Ohjaajalle

- Muista laittaa pavunsiemenet likoamaan edellisenä iltana, jotta ne itäisivät nopeammin.
- Voidaan myös pitää kilpailu siitä, kenen herneellä on vauhdikkain kasvu. Apuna voidaan käyttää vaikka viivoitinta.
- Lasipurkissa jossa on saatavilla vettä, voidaan kasvattaa myös monia tuttuja vihanneksia!

Lähde: C. Woram. M. Cox. Puutarhapuuhiä lasten kanssa. 2009.

Huhtikuun retki -Lintubongaus

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Lintukirja
- Vihko ja kynä
- (Kiikarit)

Lintujen tarkkailu on halpaa ja hauskaa puuhaa! Se onnistuu ympäri vuoden, eikä ole sidoksissa paikkaan. Lintujen tarkkailua voi harrastaa omassa pihapiirissä, voi lähteä linturetkelle tai se onnistuu jopa ikkunasta käsin (esimerkiksi järjestämällä linnuille talvirokintapaikka ikkunan alle). Lintuharrastus ei myöskään vaadi suuria alkuinvestointeja. Lintuharrastus on myös kiitollinen harrastus, koska siinä voi kehittyä ja oppia uutta jatkuvasti.

Työohje

- Lintuharrastus olisi helpointa aloittaa talvella, jolloin lintuja on vähiten. Kevään tullen lintulajeja tulee koko ajan lisää ja niitä on helpompaa tunnistaa, kun on ensin oppinut tunnistamaan helpot peruslinnut. Lintuharrastuksessa uuden oppiminen perustuu vertaamalla uusia havaintoja jo aiemmin opittuihin lajeihin.
- Piirtäminen ja hyvät muistiinpanot helpottavat oppimista.
- Lintuoppaiden johdanto-osioissa on yleensä hyvät ohjeet siitä, miten lintuja tunnistetaan. Keskeisimmät lintujen tunnistamisessa esiin nousevat tekijät ovat linnun koko, muoto, värituntomerkit, liikkumistapa, olinpaikka ja äänet.

Ohjaajalle

- BirdLife Suomi ry:llä (www.birdlife.fi) on kattavat ja monipuoliset sivut lintuharrastukseen. Ne antavat paljon tietoa aloittelevasta lintuharrastajasta ammattilaiselle. Kyseisiltä sivuilta löytyy muun muassa lintuharrastajan vuodenkierto, lintujen tunnistamiseen liittyviä asioita sekä paljon muuta kiinnostavaa lintutietoutta.
- Kirjastoista voi lainata erilaisia lintukirjoja.

Lähde: <https://www.birdlife.fi/lintuharrastus/lintuharrastuksen-perusteet/>

LINTU:

MILLOIN?

ÄÄNI:

MISSÄ YMPÄRISTÖSSÄ:

PIHA

PELTO

METSÄ

RANTA

VESI

MISSÄ PAIKASSA:

ILMASSA

PUUSSA

MAASSA

KATOLLA

MUUALLA

MITÄ LINTU TEKEE?

ISTUU

SYÖ

KÄVELEE

UI

LENTÄÄ

RAKENTAA PESÄÄ

MUUTA HUOMIOITAVAA:

Ämpäriperunat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Siemenperunoita
- Valoa läpäisemättömiä ämpäreitä/ruukkuja (reikä pohjassa)
- Aluslautasia
- Turvemultaa
- Pieniä kiviä tai soraa salaojitukseen

Ämpäriperunoiden kasvatusta on helppoa ja vaivatonta pienessäkin tilassa. Istutusastiaksi käy mikä tahansa isompi ruukku tai ämpäri, jonka pohjassa on reikä.

Työohje

- Laita ämpäriin pohjalle soraa. Täytä ämpäri puolilleen multaa.
- Laita itäneet siemenperunat ämpäriin (2kpl/astia).
- Peitä perunan mukulat mullalla (itäneet mukulat eivät saa saada valoa, joten tässä vaiheessa voi pitää pimeässä), mutta jätä mullan lisäysvara myöhemmäksi.
- Kastele ja pidä kylvös tasaisen kosteana koko kasvukauden ajan.
- Siirrä valoon (ulos/parvekkeelle), kun peruna alkaa kasvattaa vartta. Lisää ämpäriin multaa, sillä uudet mukulat kehittyvät lähelle mullan pintaa ja vihertyvät herkästi saadessaan valoa, jos multaa ei lisätä. Huolehdi, ettei peruna joudu alttiiksi yöpakkasille (harso).
- Peruna kasvaa itseksensä ämpärissä, kunhan muistaa säännöllisen kastelun ja lannoituksen.
- Perunasta voi odottaa satoa aikaisintaan 10–12 viikkoa istutuksesta.

Ohjaajalle

- Satoa saa nopeammin, kun käyttää aikaista perunalajiketta (esim. Timo) ja idättää mukulat etukäteen esim. valoisalla paikalla ikkunalaudalla.

Lähde: <https://www.spk.fi/files/dokumentit/ampariperunaohje.pdf>

Hymyilevät auringonkukat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kylvöastioita
- Multaa
- Auringonkukansiemeniä
- Kastelukannu

Auringonkukkia on helppo ja hauska kasvattaa! Auringonkukista on myös hyötyä, sillä ne tarjoavat esimerkiksi siemeniä linnuille ja mettä hyönteisille.

Työohje

- Kylvä yksi auringonkukansiemen noin 3 cm syvyyteen esimerkiksi tyhjän jugurttipurkkiin, jossa on kylvömultaa.
- Laita purkit lämpimään paikkaan ja peitä muovikelmulla. Kun mullasta nousee pieni taimi, poista muovi.
- Kun pieni purkki jää liian pieneksi, istuta taimi suurempaan astiaan. Vie astia pihalle, kun ulkona on riittävän lämmintä (ei hallaa yöllä). Tue kukka tarvittaessa tukikepillä.
- Kun kukka on kukkinut, voit nyppiä keskustan kuivuneita kukintoja ja tehdä oman hymynaaman!

Ohjaajalle

- Auringonkukat voi kylvää myös suoraan ulos kesäkuun alkupuolella.

Muuta

- Auringonkukat eivät aina ole keltaisia. Voit kasvattaa myös valkoisia, oransseja ja punaisia auringonkukkia.
- Ne myös kääntävät kasvonsa auringon mukaan!
- Auringonkukka on kotoisin Pohjois-Amerikasta, mutta se on Venäjän kansalliskukka.

Lähde: Cox Martyn. Elämää puutarhassa. 2009.

Kasvipenkin perustaminen

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Nikkarointitaito,
aikuisen apu

Toiminnan kesto

2 h ->

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Raakalautaa (n. 17 m)
- 5x5cm patikkaa laatikon kulmiin (n. 1,2m) + 4m jaloiksi
- Nauloja, saha, mitta, vasara
- (Kanki laatikon maahan kiinnittämistä varten)
- Multaa (n. 180 litraa)

Sopivan maaperän puuttuminen ei ole este kasvimaan perustamiselle. Kasvimaan voi melko yksinkertaisesti ja halvalla perustaa vaikka kerrostalon pihaan rakentamalla, tai ostamalla sinne valmiita kasvilaatikoita. Kasvilaatikkojen idea on sama kuin kasvimaallakin, mutta kasvit kasvavat mullalla täytetyissä laatikoissa. Kasvilaatikkojen etu on myös siinä, että niitä voidaan rakentaa eri korkeuksille, jolloin niiden viljely onnistuu toimintarajoitteisilta ja apuvälineitä käyttäviltäkin henkilöiltä. Haastavuutta toimintaan tuo laatikon suunnitteleminen ja toteutus alusta loppuun. Toiminta on myös hyvin yhteisöllistä.

Työohje

- Saha laudasta kasvilaatikkoon tarvittavat laudanpätkät: 6x1,2m(reunat), 6x0,5m (päädyt), 5x1,2m(pohja). Saha patikasta laatikkoon kulmapalat: 4x0,3m.
- Kasaa laatikko naulaamalla pääty- ja reunalaudat kulmapatikoihin. Naulaa lopuksi pohjalaudat paikoilleen.
- Saha jalkapatikoista sen pituiset jalat, kuinka korkealle lavan haluat. Naulaa ne laatikon kulmiin.
- Tee kangella maahan reiät ja lyö laatikon jalat maahan. Voit tehdä laudasta vielä "tukikehikon", jonka naulaat jalkojen alareunaan.
- Täytä laatikko mullalla.

Ohjaajalle

- Kasvilaatikon voi tehdä myös suoraan maanpinnalle, jolloin pohjaa ei tarvita ja kulmapatikat voi sahata sen verran pidemmiksi, että niiden avulla laatikko voidaan upottaa maahan. Tällöin laatikon pohjalle kannattaa asetella maisemointikangas, joka estää rikkaruohojen kasvamisen laatikkoon.
- Pyörätuolia käyttävälle jalallisen kasvilaatikon on oltava sen verran korkea, että jalat mahtuvat pöydän alle (n. 67cm). Lisäksi on kiinnitettävä huomiota kasvilavan reunan korkeuksiin ja leveyteen.

Valokuvakasvio

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1,5-2 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kamera/kamerakännykkä
- Värikasvio
- Kansio

Lähtekää kameroiden kanssa retkelle luontoon ja aina kun löydätte uuden kasvin, ottakaa siitä kuva.

Kuvista voidaan luoda digitaalinen kasvio. Tämä on huomattavasti yksinkertaisempaa kuin vanhanaikaisen, prässätyistä kasveista tehdyn kasvion luominen.

Työohje

- Lähtekää retkelle luontoon ja kuvatkaa samalla eri kasvilajeja
- Tunnistakaa kuvatut kasvit kasvikirjan tai nettikasvion avulla
- Laatikaa kasvista tunnistuskortti

Ohjaajalle

- Retkiä luontoon voidaan järjestää pitkin kesää ja näin saadaan eri aikaan kukkivia kasveja kasvioon. Retkiä voidaan tehdä myös muina vuodenaikoina, jolloin kasvioon voidaan koota kuvia esimerkiksi puista eri vuodenaikoina. Kuvauksen kohteena voi olla myös sama puu eri vuodenaikoina.

Lisätietoja

- <http://www.luontoportti.com/suomi/fi/kasvit/>
- <http://kasvio.avoin.jyu.fi/>

KASVI:

MILLOIN:

MISSÄ YMPÄRISTÖSSÄ:

PIHA

PELTO

METSÄ

RANTA

VESI

KALLIO

MUUTA HUOMIOITAVAA

Toukokuun puuha - Kasvien valinta

Puutarhaa perustettaessa, lapselle on tärkeää päästä mukaan valitsemaan kasveja. Itse valittujen kasvien kasvattaminen lisää omistamisen tunnetta ja halua hoitaa kasvia. Aikuisen on kuitenkin varmistettava että kasvi sopii omaan puutarhaan, lisäksi kasvin tulisi olla melko kestävä. Lasten puutarhaan sopivien kasvien valikoima on laaja. On kuitenkin hyvä muistaa, että on olemassa myös kasveja, jotka ovat myrkyllisiä, piikkikäitä tai muuten ihoa ärsyttäviä.

Nopeasti itäviä kasveja:

- Retiisi
- Vihersipuli
- Krassi
- Pinaatti
- Nauris
- Auringonkukka
- Herneet
- Ruusupapu

Hassuja vihanneksia ja marjoja:

- Mangoldit (monenkirjavat lehtiruodit)
- Tomaatti 'Tigerella' (raidalliset tomaatit)
- Koristekurpitsat ja jättikurpitsa
- Kirjavat porkkanat (valkoiset, keltaiset ja purppurat porkkanat)
- Maissi 'Indian summer' (valkoiset, punaiset, keltaiset ja purppurat tähkät)
- Keltavadelma
- Punajuuri 'Chioggia' (leikatessa punaiset ja valkoiset kehät)

Vältettäviä kasveja:

- Enkelinpasuuna (Brugmansia)
- Kielio (Convallaria majalis)
- Koisot (Solanum sp.)
- Kultasade (Laburnum alpinum)
- Kuuruoho (Lunaria annua)
- Lupiini (Lupinus polyphyllus)
- Neidonkieli (Echium vulgare)
- Risii (Ricinus communis)
- Ritarinkannus (Delphinium)
- Sormustinkukka ((Digitalis purpurea)
- Sorvarinpensaat (Eonymus sp.)
- Taponlehti (Asarum europaea)
- Tyräkit (Euphorbia sp.)
- Ukonhattu (Aconitum napellus)

Jättiläispuutarha:

- Jättitatar (Fallopia sp.)
- Raparperi
- Isolehtiset kuunliljat (Hosta sp.)
- Salkopapu
- Huisku-unikko (Macleya sp.)
- Auringonkukat
- Isotöyhtöangervo (Aruncus dioicus)
- Jättipoimulehti (Alchemilla mollis)

Perhospuutarhan kasveja:

- Päivänkakkara (*Leuchanthemum vulgare*)
- Lemmikit (*Myosotis* sp.)
- Auringonkukka
- Kehäkukka (*Calendula officinalis*)
- Samettikukka (*Tagetes* sp.)
- Mirrinminttu (*Nepete x faassenii*)
- Rantakukka (*Lythrum salicaria*)
- Purppurapunalatva (*Eupatorium purpureum*)
- Kaunokit (*bellis* sp.)
- Törmäkukat (*Scabiosa* sp.)
- Akankaalit (*Ajuga* sp.)

Kosketeltavia ja haisteltavia kasveja:

- Nukkapähkämö (*Stachys byzantina*)
- Ryytiscalvia (*Salvia officinalis*)
- Hopeascalvia (*Salvia argentea*)
- Vuorenkilpi (*Bergenia*)
- Höyhenheinät (*Stipa* sp.)
- Isoräpelö (*Briza maxima*)
- Ajuruoho (*Thymus*)
- Basilika (*Ocimum basilicum*)
- Kissankäpälä (*Antennaria dioica*)
- Kaunokainen (*Bellis perennis*)
- Tuoksupielus (*Lobularia maritima*)
- Hopeakäpälä (*Helichrysum petiolare*)
- Laventeli (*Lavandula officinalis*)
- Ruohosipuli (*allium schoenoprasum*)
- Piparminttu (*Mentha x piperita*)

Perhospuutarha

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Erilaisia kasveja
- Perhoskirjoja tunnistamista varten

Perhospuutarha antaa mahdollisuudet moneen: uusien perhoslajien opetteluun, perhosten säilymiseen pihapiirissä sekä niiden kauneudesta nauttimiseen. Perhosten pääsääntöistä ravintoa on kukkien mesi, joten perhosia voidaan houkuttaa pieneenkin puutarhaan ja jopa parvekkeelle istuttamalla sinne muutama erityisesti perhosia houkutteleva kasvi.

Työohje

- Kasvustoltaan rikas ja monipuolinen puutarha houkuttelee perhosia. Erityisesti kirkkaat värit, tuoksut ja kukkaryhmät houkuttelevat perhosia paikalle ja tarjoavat niille hyvän kasvuympäristön. Myös jotkut rikkaruohot houkuttelevat perhosia.
- Kun kukkaryhmässä on eri aikaan kukkivia mesikasveja, puutarhassa riittää mettä koko kesäksi. Samoja kukkia kannattaa istuttaa samaan kohtaan suurempi ryhmä, jotta perhoset havaitsevat ne paremmin. Vaikka kasvien kukinnot olisivat vaatimattoman näköisiä, ne saattavat olla hyviä mesikukkia perhosille.
- Perhosten mieliksi puutarhassa voi lisäksi käyttää lämpöä varaavia materiaaleja. Luonnonkalliot on hyvä jättää näkyviin. Jos niitä ei ole, myös erilaiset kiveykset sopivat tarkoitukseen.

Ohjaajalle

- Perhospuutarhan perustamisessa kannattaa hyödyntää puutarhassa jo olemassa olevia kasveja mahdollisimman paljon. Asiakkaiden/toimijoiden kanssa voidaan yhdessä miettiä mitkä kasvit houkuttelevat perhosia ja mitä kasveja tulisi hankkia.

Lähde: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/05/10/houkuttele-perhosia-pihaan>,
<https://www.martat.fi/puutarha/puutarhan-tyot/kasvinsuojelu/kotipihan-otokat/perhospuutarha/>

Perhospuutarhan kasvit

Perhosten ruokavalion tärkeä osa on kukkien mesi. Perhospuutarhaa suunniteltaessa sinne kannattaa valita eri aikaan kukkivia mesikasveja - näin perhosiakin riittää paikalle pidemmän ajan. Kukkivia kasveja tulisi olla kaikkina aikoina kasvukaudesta. Erityisesti keväällä ja syksyllä, kun kukkivia luonnonkasveja on vähän, puutarha tarjoaa perhosille ruokaa. Tosin kukinnan pääpainon pitäisi olla keskikesällä ja alkusyksyllä, jolloin perhosia on eniten. Yöllä ja päivällä liikkuville perhosille tulisi myös olla omat vaihtoehdonsa. Samoja kukkia kannattaa istuttaa samaan kohtaan suurempi ryhmä, että perhoset havaitsevat ne paremmin.

Perhosten houkutteluun tarvitaan myös rikkaruohoja. Niiden voi antaa kasvaa puutarhan reunoilla, kompostin vierellä tai takapihan syrjäisimmällä paikalla. Nokkonen, pietaryrtti ja karhunputki ovat monien perhostoukkien ravintoa. Vaikka rikkaruohojen kitkeminen on tärkeää, on hyvä muistaa, että ilman toukkia ei ole perhosiakaan.

Hyviä mesikasveja:

- Akankaalit (Ajuga)
- Asterit(Aster)
- Iisoppi(Hyssopus officinalis)
- Kaunokainen (Bellis perennis)
- Kaunokit (Centaurea)
- Nätkelmät, mm. tuoksuherne (Lathyrus)
- Ohdakkeet (Cirsium)
- Ruusuruohot(Knautia)
- Salviat (Salvia)
- Törmäkukat (Scabiosa)
- Virnat mm. hiirenvirna (Vicia)
- Vuohenjuuret (Doronicum)

Perhosten suosikkeja:

- Harsokukat (Gypsophila)
- Härkit mm. hopeahärkki (Cerastium)
- Ikiviuhkot (Limonium)
- Kohokit (Silene)
- Laukkaneilikat (Armeria)
- Neilikat (Dianthus)
- Piikkiputket (Eryngium)
- Taskuruohot (Thlaspi)
- Tervakot eli käenkukat (Lychnis)
- Tähtiputket (Astrantia)

Toukokuussa kukkivia mesikasveja:

- Tunturipitkäpalko (Arabis alpina) ja muut pitkäpalkolajit
- Tarharistikki (Aubrieta x cultorum)
- Vihmapensaat (Cytisus)
- Näsiäpensaat (Daphne)
- Kevätvuohenjuuri (Doronicum orientale)
- Keväällä kukkivat esikkolajit (Primula)
- Idänsinililja (Scilla sibirica)

Kesäkuussa kukkivia mesikasveja:

- Ruohosipuli (Allium schoenoprasum)
- Oranssihernepensas (Caragana aurantiaca)
- Keltapäivänlilja (Hemerocallis lilio-asphodelus)
- Kultaköynnöskuusama (Lonicera x tellmania)
- Mirrinminttu (Nepeta x faassenii)
- Pihasyreeni (Syringa vulgaris)
- Puistosyreeni (Syringa x henryi)

Heinäkuussa kukkivia mesikasveja:

- Keltasauramo (*Anthemis tinctoria*)
- Isokaunosilmä (*Coreopsis grandiflora*)
- Punahattu (*Echinacea purpurea*)
- Iisoppi (*Hyssopus officinalis*)
- Ruusuruoho (*Knautia arvensis*)
- Laventeli (*Lavandula angustifolia*)
- Varjolilja (*Lilium martagon*)
- Rantakukka (*Lythrum salicaria*)
- Mäkimeirami (*Origanum vulgare*)
- Valkokukkainen syysleimu (*Phlox paniculata* sp.)
- Loistotädyke (*Veronica austriaca*)

Syksyllä kukkivia mesikasveja

- Syysyreeni (*Buddleja davidii*)
- Sinipallo-ohdake (*Echinops bannaticus*)
- Purppurapunalatva (*Eupatorium purpureum*)
- Syyshohdekukka (*Helenium autumnale*)
- Kallionauhus (*Ligularia dentata*)
- Soihtunauhus (*Ligularia x hessei*)
- Valkoalpi (*Lysimachia clethroides*)
- Syysmaksaruoho (*Sedum spectabile*)

Elokuussa kukkivia mesikasveja:

- Kanadanpiisku (*Solidago canadensis*)
- Sinipiikkiputki (*Eryngium planum*)
- Punatähkä (*Liatris spicata*)
- Punaväriminttu (*Monarda didyma*)
- Ryytiscalvia (*Salvia officinalis*)
- Kaukasiantörmäkukka (*Scabiosa caucasica*)

Kivien maalaus ja kiviaskartelu

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1-3 h

+ kuivumisaika

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kiviä, akryylimaaleja
- Lakkaa, liimaa
- Siveltimiä/sieniä maalaamiseen
- Luonnonmateriaaleja (mm. sammalta) askarteluun
- Sanomalehteä pöydän suojaukseen, astia vedelle

Kivet ovat oivallinen materiaali askarteluun. Niitä voi maalata esimerkiksi koristeiksi kukkapenkkeihin tai ruukkujen reunoille, paperipainoiksi, ovi- ja ikkunalaseiksi, erilaisiksi pelimerkeiksi jne. Kiviä voi myös liimata toisiinsa ja askarrella niistä erilaisia koristeita, kuten vaikka peikkoja. Kivimateriaalia on helposti saatavilla ja kiviaskartelussa vain mielikuvitus on rajana!

Työohje

- Putsaa/pese kivet ennen maalausta ja anna kuivua.
- Maalaa kiviin kuvioita siveltimellä tai sienellä töpöttämällä. Akryylimaali on käyttövalmista sellaisenaan, mutta sitä voi myös ohentaa vedellä.
- Anna maalin kuivua. Pintakuivaa se on puolesta tunnissa ja täysin kuivaa vasta vuorokauden jälkeen.
- Viimeistele maalattu kivi suihkuttamalla se kauttaaltaan lakalla ja anna kuivua kunnolla.
- Kiviä voi myös liimailla yhteen, jolloin niistä voi tehdä esimerkiksi hauskoja kiviäimiä tai peikkoja. Kiviäimeille voi esimerkiksi liimata hampunaruua tai sammalta hiuksiksi.

Ohjaajalle

- Akryyliväri on monikäyttöinen, sillä se tarttuu niin paperiin, kartonkiin, metalliin, muoviin, lasiin, kiveen, kipsiin kuin puuhunkin. Sillä voi siis maalata melkein mitä tahansa.
- Akryyliväri on märkänä vesiohenteinen ja -liukoinen, mutta kuivuu muuttua vedenkestäväksi. Tosin kunnan vesipesua hankauksineen se ei kestä. Lakka lisää värin kestävyttä ja maalipinta säilyy hyvänä myös ulkotiloissa.

Lähde: <https://www.askarrellaan.fi/akryylimaalaus/kivien-maalauksen-akryyliväreillä/>

Lintujen kylpyallas

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Sivellin
- Saviruukun aluslautanen (n. 35 cm halkaisija)
- Erilaisia luonnonkiviä
- Puinen askartelutikku
- Vedenkestävää mosaiikkilaastia

Lintujen kylpemistä on mukava seurata kesällä. Lintujen kylpyallas valmistuu suuresta saviruukun aluslautasesta ja luonnonkivistä.

Työohje

- Suunnittele kuvio ja liimaa kivet mosaiikkilaastilla haluamaasi muotoon.
- Kun kivet ovat paikallaan, anna laastin kuivua kunnolla mielellään yön yli.
- Levitä mosaiikkilaasti askartelutikuilla kivien väleihin koko lautasen pohjan alueelle.
- Tasoita laastin pinta kostealla sienellä.
- Laastin kuivuessa pyyhi ylimääräinen laasti pois kivien pinnalta.

Ohjaajalle

- Voit käyttää kivien sijaan myös muuta materiaalia, kuten lasi- tai kaakelimosaiikkia.

Lähde: C. Woram. M. Cox. 2009. Puutarhapuuhiä lasten kanssa.

Jokaisenoikeudet

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Saksien käyttö

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Saksset
- Sanomalehtiä
- Aikakausilehtiä
- (Jokaisenoikeudet)

Työohje

- Tutustukaa yhdessä jokaisenoikeuksiin.
- Jakautukaa kahteen ryhmään. Toinen ryhmä edustaa niitä asioita, mitä saa tehdä ja toinen niitä, mitä ei saa tehdä.
- Ryhmät etsivät lehdistä kuvia, jotka heistä pitää sisällään yhden oikeuden ja liimaavat sen paperiin. Kuvalle laaditaan myös kuvateksti. Muodostuu hauska kuvakollaasi jokaisenoikeuksista.
- Kuvakollaasi voidaan laittaa esille niin, että se on kaikkien nähtävillä.

Luonnossa saa

- Liikkua jalan, hiihtäen tai pyöräillen luonnossa muualla kuin pihamaalla ja erityiseen käyttöön otetuilla alueilla (esimerkiksi viljelyksessä olevat pellot ja istutukset)
- Oleskella tilapäisesti alueilla, missä liikkuminenkin on sallittua (esimerkiksi teltoilla riittävän etäällä asumuksista)
- Poimia luonnonmarjoja, sieniä ja kukkia
- Onkia ja pilkkiä
- Kulkea vesistöissä ja jäällä

Luonnossa ei saa

- Aiheuttaa häiriötä tai haittaa toisille tai ympäristölle
- Häiritä lintujen pesintää ja riistaeläimiä
- Kaataa tai vahingoittaa puita
- Ottaa sammalta, jäkälää, maa-ainesta tai puuta
- Häiritä kotirauhaa
- Roskata
- Ajaa moottoriajoneuvolla maastossa maalla ilman maanomistajan lupaa

Kesäkuun retki -Mato-ongelle!

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Liikuntakyky, sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Mato-onki (vapa, siima, koho + paino + koukku)
- Matoja tai muuta syötiksi kelpaavaa
- Muovipussi tms. kalasaaliille

Mato-onginta on halpa ja melko helposti toteutettavissa oleva aktiviteetti. Vaatimattomilla välineillä on mahdollista saada monipuolisesti kalaa kaikenlaisista vesistä. Tiettyjä sesonkeja eri kalalajeille löytyy ja muun muassa sääolot vaikuttavat saaliin saantiin, mutta toimintana se on rentouttavaa ja sosiaalistakin. Mato-ongen voi rakentaa myös itse.

Toimintaohje

- Kalareissu alkaa ongen valmistuksella. Niitä voi myös ostaa valmiina kaupasta, mutta valmistuskin on melko helppoa ja nopeaa: Hanki sopiva vapa (pitkä oksa), kiinnitä siima vavan toiseen päähän tiukalla solmulla ja asenna siimaan koho, paino ja koukku.
- Hanki sopivia syöttejä. Madot ovat perinteinen syöttivaihtoehto ja niitä löytää etenkin kostealla säällä esim. kukkapenkeistä, kompostista ja kivien alta. Jos matoja ei ole saatavilla, niin syötiksi käy esim. taikina, leipäpalat, katkaravut jne. Kaupoissa myös myydään erityisiä syöttejä.
- Ongella: aseta syötti koukkuun, heitä siima kohoineen ja koukkuineen veteen. Odotele ja seuraa kohoa. Kun koho häviää veden alle, on koukussa todennäköisesti kala. Nosta vavan avulla siima vedestä melko nopeasti mutta tasaisesti. Irrota kala koukusta, laita uusi syötti ja jatka kalastusta.

Ohjaajalle

- Onkiminen on maksutonta ja jokaisenoikeuksiin kuuluvaa toimintaa, sen harrastamiseen ei tarvita lupaa.
- Onki on helppo rakentaa itse. Kaupoissa myydään valmiita siima+koho+koukku -settejä.
- Kaloja saa usein parhaiten kaislikoista ja suojaisista paikoista.

Lähde: <https://www.kalastajankanava.fi/miten-aloittaa-kalastus/aloita-onginta/>

Linnunpelätin

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Säkkikangasta tai saviruukku
- Neula, lankaa, narua, olkea
- 2 Puista seivästä
- Vanhoja vaatteita

Linnunpelätin on hauska yhteinen askarteluprojekti. Pelättimelle voi pukea päälle vaikka omia vanhoja vaatteita. Kasvimaalla se toivottaa kävijät tervetulleiksi, mutta pitää ahneet linnut loitolla.

Työohje

- Askartele pelättimelle pää säkkikankaasta tai saviruukusta
- Maalaa linnunpelättimelle kasvot
- Tee puuseipäistä linnunpelättimen kehys sitomalla ne tiukasti narulla poikittain toisiinsa nähden niin että seipäistä muodostuu risti
- Pystytä kehys maahan ja aseta pelättimen pää paikoilleen
- Pue pelätin narua apuna käyttäen ja täytä oljilla

Ohjaajalle

- Erityisen itsepäiset linnut karkotetaan kiinnittämällä pelättimeen CD-levyjä.

Lähde: C. Woram. M. Cox. 2009. Puutarhapuuha lasten kanssa.

Rakennetaan komposti

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Puukehikko
- Huokoista ainesta (esim. lehtiaidan leikkujäte) pohjalle, jotta ilmavuus säilyy
- (Multaa)
- Puutarhajätettä
- Talikko, harava

Kompostointi ei ole vain hieno tapa kierrättää jätettä, vaan samalla saadaan puhdasta kotitekoista multaa ja luodaan asuinympäristö monille kompostieläimille. Sen sijaan että kasvijätteet laitetaan roskalaatikkoon, voidaan ne laittaa myös kompostoriin maatumaan. Kompostorissa valmistunut multa on ravinteikasta ja hyvää kasvuvalustaa kasveille.

Työohje

- Etsi kompostille sopiva paikka: maan tulisi olla tasainen eikä viettää mihinkään suuntaa. Lisäksi se kannattaa sijoittaa lähelle jätteiden syntypaikkaa.
- Rakenna/hanki yksinkertainen puukehikko. Pohjamateriaalilla ei ole väliä ja puutarhajätekompostin voi perustaa myös suoraan maalle.
- Laita pohjalle kerros huokoista ainesta (10cm).
- Kasaa kompostia kuin täytekakkua: vuorotellen puutarhajätettä ja vuorotellen esim. vanhaa kompostia tai multaa, jotka auttavat kompostia toimimaan hyvin.
- Huolehdi kompostin olosuhteista: kuohkeus, kosteus, ravinteikkaus.
- Komposti on käyttövalmista noin 1–3 vuoden kuluttua.

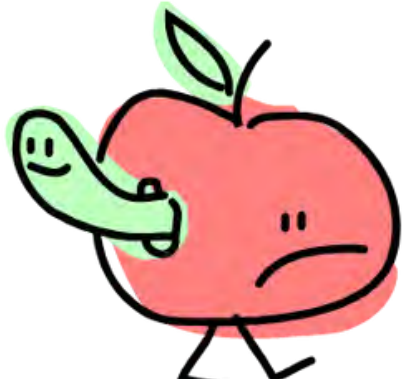
Komposti tykkää

- Kasvien leikatut osat
- Kuivat lehdet
- Leikattu ruoho
- Kuihtuneet kukat
- Teepussit ja kahvinporot
- Paperipyyhkeet ja lautasliinat
- Yksivuotiset rikkakasvit
- Oljet
- Munankuoret
- Kasvien ja hedelmien tähteet
- Silputtu sanomalehtipaperi

Komposti ei tykkää

- Eläinten jätteet
- Kissankeuhkikot
- Liha, kala, leipä
- Metallit
- Muovi
- Monivuotiset rikkakasvit
- Aikakauslehdet

Lähde: <https://www.martat.fi/puutarha/puutarhan-tyot/kompostointi/>, M. Cox. 2011. Elämää puutarhassa.

Matokompostori

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Muovipurkki
- Varrastikku
- Hiekkaa, sanomalehteä
- Kuivia lehtiä, kompostimultaa
- Keittiötähteitä

Näe madot työssään!

Kiemurtelevat madot ovat mystisiä, maaperässä asuvia otuksia.

Tässä pienessä matokompostorissa voit seurata, kuinka ne sekoittavat maaperän eri kerrokset.

Työohje

- Tee purkkiin reikiä varrastikulla
- Lisää kosteat sanomalehden suikaleet, lehdet, kompostimulta sekä hiekka
- Kerää matoja puutarhasta ja laita madot astiaan
- Lisää keittiötähteitä matojen ruuaksi
- Tarkkaile kuinka madot sekoittavat kompostia ja kaivavat kolojaan.

Ohjaajalle

- Matoja voidaan myös tutkia varovasti luupin tai suurennuslasin avulla. Herkän tuntoaistinsa avulla mato tuntee vähäisimmänkin hipaisun ja alkaa käpertyä ja kiemurrella.

Tiesitkö, että...

- Maailmassa on yli 300 erilaista matoa
- Tavallinen kastemato voi kasvaa jopa 35 cm pitkäksi, mutta trooppiset lajit voivat kasvaa jopa 1 metrin mittaisiksi
- Linnut, ketut, siilit ja päästäiset käyttävät matoja ravinnokseen

Lähde: Cox Martyn. 2009. Elämää puutarhassa.

Ötökän elämää

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Hyvää retkimieltä ja säänmukainen varustus
- Kynä ja ötökkäkaavake
- Luuppi ja ötökkäkirja
- Pienet eväät

Tässä tehtävässä keskitytään ötököihin ja niiden jättämiin jälkiin luonnossa. Ötököitä ja niiden jättämiä jälkiä voi löytää joka paikasta: puunrungoilta, lehdistä, kannosta tai vaikka lammen pinnalta.

Toimintaohje

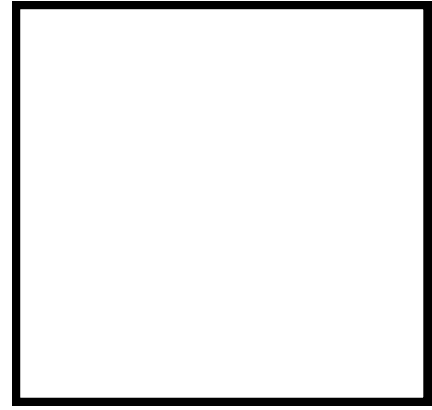
- Kuvaile ja piirrä kaavakkeelle ne ötökät jotka näit retkellä
- Selvitä ötökkäkirjan avulla minkä ötökän kohtasit
- Vertaile näkemiänne ötököitä evästuolla
- Kun palaatte retkeltä, keskustelkaa samalla metsän pienistä eläimistä ja niiden merkityksestä luonnossa. Miksi ötököitä on? Miksi ne ovat tärkeitä luonnossa?

Ohjaajalle

- Ohjaajalla on hyvä olla mukanaan kyypakkaus sekä kortisonivoidetta.

Lisätietoja: <http://www.hyonteismaailma.fi/hyonteiset/>

ÖTÖKKÄ:

MISSÄ YMPÄRISTÖSSÄ:

PIHA

PELTO

METSÄ

RANTA

VESI

MISSÄ PAIKASSA:

ILMASSA PUUSSA MAASSA KANNOSSA KIVEN ALLA MUUALLA

TUNTOMERKIT:

EI JALKOJA

JALKOJA YLI 8 JALKOJA

8 (HÄMÄHÄKKI)

JALKOJA 6 (HYÖNTEISET)

HYPPYJALAT

SIIVET

MUUTA HUOMIOITAVAA:

Heinäkuun retki -Geokätköilyä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● ● Kohtalainen liikuntakyky, kartanlukutaito, internetin käyttö

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- GPS -paikannin, muistiinpanovälineet,
- Internet-yhteys ja hyviä sivustoja tiedon etsimiseen:
www.suomenlatu.fi/suomen_latu/kesalajit/geokatkoily
www.geokatkot.fi

Geokätköily on kiva ulkoiluharrastus, joka sopii kaikenikäisille! Geokätköilyssä kätköilijät etsivät muiden harrastajien mielenkiintoisiin paikkoihin piilottamia kätköjä kartan tai GPS-paikantimen avulla. Geokätköjä on kaikkialla, sekä kaupungeissa että metsissä. Geokätköilyä voit harrastaa sekä kesällä että talvella.

Toimintaohje

- Mene osoitteeseen geocaching.com ja klikkaa ylätunnisteen Join- linkkiä.
- Klikkaa sivulta Get a basic membership -linkkiä
- Täytä lomakkeelle tietosi (nimimerkki, salasana, sähköposti, nimi), ja klikkaa lopuksi Create my account -linkkiä
- Sähköpostiisi on tullut viesti, jonka linkkiä klikkaamalla luomasi tunnus vahvistetaan.
- Voit myös luoda käyttäjätunnuksen suomenkieliselle geocache.fi -sivustolle. Klikkaa ylätunnisteen Rekisteröidy -linkkiä. Tunnuksesi ja salasanasi annetaan samat kuin edellä geocaching.com -sivustolle. Tunnuksen luominen suomalaiselle sivustolle helpottaa kätkötietojen hakua sekä kätköilyyn perehtymistä. Tarkkoja koordinaattitietoja suomenkieliseltä sivustolta ei pääse selaamaan ilman Member jäsenyyttä.

Muuta

- Geokätköilyyn sisältyy merkittävästi erilaista tunnistettavaa termistöä. Geokätköily edellyttää useimpien termien tunnistamista ja tietämistä. Termit ovat usein englanniksi ja täten edellyttää englannin kielen taitoa. Internetistä löytyy paljon hyvää tietoa aiheesta.

Lähde: www.4h.fi

Löydä ensimmäinen geokätkösi!

Geokätkön etsiminen lähtee yleisimmin liikkeelle kiinnostavien kätköjen rajaamisella ja kätkökuvauksen hakemisella.

Lähde liikkeelle ensimmäisiä kätköjä etsiessäsi helpoksi merkityistä kätköistä. Liian haastavien kätköjen etsintä harrastuksen alkuvaiheessa voi turhauttaa ja laskea kätköilyntoa.

Toimi näin

- Mene www.geocache.fi sivustolle ja kirjaudu omilla tunnuksillasi
- Etsi sinua kiinnostavat kätköt hakutoiminnolla
- Valitse haettava kätkö ja avaa kätkökuvauks (kirjaa kuvaus paperille)
 - ota koordinaatit muistiin
 - katso minkä kokoinen etsittävä kätkö on
 - attribuutit kannattaa tarkistaa. esim. onko kätkö talvella löydettävissä
 - jos haluat, pura koodattu vihje
- Syötä koordinaatit GPS-laitteeseen ja nimeä piste esim. Kätkö1.
- Ota pientä vaihtotavaraa mukaasi mikäli haluat vaihtaa tavaroita
- Navigoi pisteeseen: Kätkö1
- Etsi kätkö koon ja annettujen vihjeiden perusteella
- Kätköllä:
 - katso miten se oli piilotettu (laita takaisin samalla tavalla)
 - kuittaa lokikirjaan löytösi nimimerkillä ja päiväyksellä
 - katso onko rasiassa tavaroita, joita voi vaihtaa - vaihda samanarvoiseen tavarahan
 - laita rasia huolellisesti kiinni
 - piilota rasia samalla tavalla, kuten se oli löydettäessä
- Päätet kirjaamaan löytämäsi kätkön www.geocache.fi sivustolla kätkökuvauksen kohdassa Log your visit.

Lisätietoa: <http://www.geokätköt.fi/>

Siilinpesä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● Työkalujen käyttötaito

Toiminnan kesto

2-4 h

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Käsittelemätöntä lautaa
- Kattoon pahvia tai muovia
- Saha, vasara, nauloja
- Kuivia heiniä tai lehtiä
- Savivelliä (veteen sekoitettua savea)

Siili on mukava naapuri ja hauskaa seurattavaa kaikenikäisille! Siilejä voi houkutella puutarhaan muun muassa jättämällä sinne hoitamattoman nurkkauksen, sekä erilaisia risu- ja lehtikasoja. Siilien haasteena on sopivien talvehtimispaikkojen löytäminen, joten rakentamalla sellaisen, voit auttaa siilejä säilymään ympäristössä. Kesysiilit ovat nykyään suosittuja lemmikkejä, joten siilivierailijakin voi olla mahdollinen aktiviteetti.

Työohje

- Rakenna kulcutunneli, joka on 10 cm korkea, 10 cm leveä ja 40 cm pitkä. Iso siili mahtuu sisään, mutta esim. koirat jäävät ulkopuolelle.
- Sahaa 2 kpl alusrimoja, jotka ovat 40 cm pitkiä.
- Rakenna laatikko, jonka mitat ovat 40 x 40 x 40 cm.
- Rakenna irrotettava kansi, jonka mitat ovat 43 x 43 cm.
- Suojaa katto ja tunneli kattopahvilla tai muovilla.
- Liitä laatikkoon kulcutunneli ja sivele kaikki osat savivellillä, koska rakenteissa on oltava maanhaju.
- Laita pesä suojaisaan ja kuivaan paikkaan ja asettele sen pohjalle kuivia heiniä ja lehtiä, joista siilit voivat itse rakentaa mieleisensä pesän. Huolehdi, että pesässä on riittävä ilmanvaihto.

Muuta

- Suomen siiliyhdistyksen kotisivut: www.suomensiilyhdistys.fi

Lähde: Bengtson, P. & Lewander, M. 2007. Luonto pihallesi.

Kaarnavene

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Puukon käyttötaito,
sorminäppäryys,
aikuisen läsnäolo

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kaarnaa + tuohta purjeeksi
- Puukeppi mastoksi
- Narua
- Puukko, sakset
- (Kankaanpala lipuksi mastoon)

Veistä purjevene, soutuvene, rahtilaiva, kanootti, kajakki, jäänsärkijä, huvipursi, lautta, perinteinen vene tai aivan uusi uiva alus, jota kukaan ei ole vielä nähnyt! Käytä lisävarusteissa vain luonnonmateriaaleja.

Järjestä ystäväsi kanssa uiva venenäyttely. Kokeilkaa, kenen paatti on nopein!

Työohje

- Veistä kaarnasta ensin rosoinen pinta pois. Veistä aina itsestäsi poispäin. Jatka veistämistä ja muotoile näin purttasi.
- Vuole puukepistä masto. Tee puukon kärjellä mastoa varten reikä veneeseen.
- Leikkaa tuohesta purje. Tee reiät purjeen ylä- ja alareunaan. Pujota purje mastoon.
- Leikkaa kankaasta lippu. Tee lipun toiseen päähän kaksi pientä reikää. Pujota naru rei'istä. Sido narun toinen pää maston päähän. Aseta lippu sopivalle kohdalle. Kieputa narua maston ympärille ja vie se maston tyveen asti. Sido narun pää.

Ohjaajalle

- Helpoimmin saat kaarnaa kannoista. Niissä kaarna on myös paksuinta. Kaarna on puun hyvinvoinnille tärkeä. Älä siis ota kaarnaa kasvavasta puusta.

Lähde: www.4h.fi

Yöperhosten sieppari

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Valkoinen lakana
- Narua, sakset
- Kaksi taskulamppua
- Pahvilaatikko, munakennoja
- Kaksipuolista teippiä, nitoja

Voit tutkia yöperhosia lähemmin itserakennetulla yöperhosten siepparilla. Nämä öisin lentävät perhoset ovat tärkeitä ravinnonlähteitä monille linnuille, mutta ne ovat myös mielenkiintoista tutkittavaa.

Toimintaohje

- Ripusta lakana puiden väliin ja kiinnitä se narulla
- Ripusta taskulamppu lakanan taakse
- Leikkaa pahvilaatikon kannet irti lyhyemmältä sivulta
- Kiinnitä munakennoja laatikon sisäseiniin sekä pohjalle
- Taita laatikon jäljellä olevat sivut sisäänpäin ja kiinnitä ne pahvinkaitaleilla nitojan avulla siten, että ne muodostavat laakson, jossa on muutaman sentin levyinen aukko laatikon sisään.
- Sytytä molemmat taskulamput pimeään tullen ja aseta toinen taskulamppu pystyy laatikon sisälle.
- Jätä sieppari paikalleen 1-2 tunniksi, valo houkuttelee perhoset laatikkoon, jossa ne laskeutuvat kennoihin.
- Mene sitten tarkastelemaan mitä laatikkoon on lentänyt.

Muuta

- Oletko koskaan miettinyt miksi valo houkuttelee yöperhosia?
- Samaa ovat myös tiedemiehet ihmetelleet, mutta hekään eivät ole varmoja. Yksi teoria on, että yöperhoset sekoittavat valon kuuhun, jota ne käyttävät suunnistaessaan pimeässä.

Lähde: Cox Martyn. 2009. Elämää puutarhassa.

Kotipihani puut

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Sorinäppäryys,
saksien käyttö

Toiminnan kesto

1 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kartonkia
- Liimaa
- Sakset
- Lehtiä
- Kasviopas

Oletko huomannut, kuinka paljon erilaisia puita kasvaa kotisi läheisyydessä? Eri puiden lehdet ovat muodoltaan varsin erilaisia. Jotkut lehdet ovat paksuja, jotkut ohuita.

Varsinkin syksyllä ruskan värit näkyvät lehdissä eri tavoin. Vaahtera, haapa ja pihlaja loistavat punaisen, keltaisen ja oranssin väreissä. Koivu muuttuu keltaiseksi. Tammi pysyy vihreänä.

Toimintaohje

- Mene kotipihallesi tai lähimetsään, jossa on eri puulajeja.
- Tunnista puita kasvioppaan avulla, havainnoi samalla mitä eroja eri lajeilla on. Voit käyttää apunasi myös kameraa. Kerää eri puulajien lehtiä.
- Leikkaa ruskeasta paperista puun runko ja liimaa se taustapahville.
- Sommittele sileät, kuivatut lehdet puun oksille ja liimaa ne paikoilleen.
- Kirjoita lehtien alapuolelle puulajikkeen nimi.
- Aseta puutaulusi kehykseen. Vuosien kuluttua on kiva tarkastella, ovatko samat puut vielä paikoillaan. Voit myös muistella, kuinka pieniä puut olivat silloin, kun teit taulun.

Ohjaajalle

- Voitte yhdessä pohtia kuinka monen eri puulajin lehtiä löysitte. Mitkä puut oli helppo tunnistaa ja miksi?
- Voit myös tehdä lapsille hauska kompastehtävän, liittyen puun kasvuun: Ripusta puun oksaan muovipussi ja pohtikaa yhdessä millä korkeudella pussi on viiden vuoden päästä. Pussi on edelleen samalla korkeudella, sillä puu kasvaa latvastaan!

Lisätietoa: <http://www.luontoportti.com/suomi/fi/puut/>

Elokuun retki -Mustikkametsä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Fyysinen liikuntakyky,
kohtalainen sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Astioita mustikan poimimista varten
- Mustikkapiirakan muut raaka-aineet: munia, sokeria, vehnä jauhoja, leivin jauhetta, vanilliinisokeria, voita/margariinia, maitoa

Ensimmäiset mustikat kypsyvät heinäkuun lopussa ja satokausi jatkuu noin syyskuun alkuun. Mustikka on monipuolinen ja terveellinen marja. Mustikan poiminnan yhteyteen voi yhdistää vaikka luontoretken. Jos mustikkametsään on hankala päästä, onnistuu mustikoista nauttiminen myös esimerkiksi marjapiirakan muodossa. Myös pensasmustikoiden kerääminen on yksi mahdollisuus.

Toimintaohje

- Järjestäkää mustikkaretki! Mustikoita voi myös vaihtoehtoisesti ostaa torilta tai käydä poimimassa pensasmustikoita.
- Valmistakaa mustikkapiirakka: Munat ja sokeri vatkataan vaahdoksi. Joukkoon lisätään kevyesti nostellen vuorotellen jauhoja, rasvasulaa ja maitoa. Taikinaan sekoitetaan puolet mustikoista ja kaadetaan leivinpaperille uunipellille. Pinnalle ripotellaan loput mustikat ja piirakkaa paistetaan 200 asteessa uunin alatasolla noin 30-35min.

Mustikkapiirakka (10:lle)

- 4 munaa
- 3dl sokeria
- 7 dl vehnä jauhoja
- 3fl leivin jauhetta
- 1 rkl vanilliinisokeria
- 200g sulatettua margariinia
- 2 dl maitoa
- 4-5dl mustikoita

Ohjaajalle

- Mustikkaa löytyy koko maasta. Se viihtyy erityisesti puolivarjoisilla lehtomaisilla, tuoreilla ja kuivahkoilla kankailla.
- Pensasmustikoita löytyy yhä useammalta marjatilalta, ja niiden poiminta on toimintarajoitteisille henkilöille helpompaa.

Lähde: <https://lehti.luontoportti.fi/fi/lajiesittely/mustikka>

<http://www.yhteishyva.fi/ruoka-ja-reseptit/reseptit/helppo-mustikkapiirakka/01688>

Huovutetut helmet

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● Neulan käyttö, sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1-2,5 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Huovutusvillaa
- Mäntysuopaa/ marseilles saippuaa
- Lämmintä vettä kulhossa
- Iso parsinneula
- Vahvaa korulankaa/ohutta metallilankaa
- Kumihanskoja (mahd. allergikoille)

Työohje

- Muotoile kuivasta villasta suunnilleen samankokoisia villapalloja haluttu määrä, hiero niin että kuidut sotkeentuvat
- Kastele pallo kulhossa läpikotaisin, kaada kädellesi tippa mäntysuopaa/vaahdota saippuaa
- Peitä pallo hellävaroin vaahdolla. Jatka hieromista hellävaraisesti noin minuutti, kunnes kuidut alkavat huopua
- Pyörittele voimallisemmin. Lisää tarvittaessa vettä ja saippuaa. Täydelliseen huopumiseen voi mennä 5-15 min. Huuhtele saippua pois kuumassa vedessä puristelemalla. Anna kuivua lämpimässä paikassa.
- Ota parsinneula ja työnnä se helmistä läpi yhdistäen helmet koruksi. Sido langan päät kunnolla kiinni.

Ohjaajalle

- Voitte helposti tehdä helmistä monia erilaisia variaatioita. Esim. joustolankaa ja vähemmän helmiä niin saadaan käsikoru, villahelmien väliin lasi helmiä, villahelmien koristelu helmillä, villahelmien värjäys solmutekniikalla jne., vain mielikuvitus rajana!

Muuta

- Erilaisista huovutuskirjoista löytyy ideoita, esim. Huovuta koruja.

Lähde: www.4h.fi

Ruskataulu syksyn lehdistä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Saksien käyttö,
sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h + lehtien keräämis-
ja kuivumisaika

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Ruskalehtiä
- Puhelinluettelo/paksu kirja
- Paksu pahvi
- Paperiliimaa, himmeää lakkaa
- Kehys, jossa on lasi

Syksyn väriloisto on aina yhtä uskomaton! Kunpa kaikki ne miljoonat värisävyt voisi tallentaa pitkän talven ajaksi. Kuivatuista, värikkäistä lehdistä valmistettu taulu vetää vertojaan mille taideteokselle tahansa. Luonnon luomaa värikirjoa on ihmisen vaikea jäljentää. Parhaiten ruskalehtien värit saat säilymään prässäämällä lehdet kirjan välissä. Lehdet siliävät samalla kauniin suoriksi.

Työohje

Lehtien kuivaus:

- Lado lehtiä puhelinluettelon/kirjan sivujen väliin yksi kerros yhdelle aukeamalle.
- Käännä muutama sivu päälle ja lato uusi kerros lehtiä.
- Anna kuivua noin viikon ajan.

Taulun teko:

- Poista lehtien varret saksilla.
- Sommittele lehdet pahvin päälle. Liimaa ne pahville niin, että pahvia ei näy laisinkaan.
- Anna liiman kuivua hyvin. Käsittele taulun pinta vielä lakalla. Lakka kiinnittää hennotkin lehdenkärjet. Anna kuivua.
- Aseta taulu lasin alle kehykseen.

Ohjaajalle

- Lehtiä tauluihin voidaan kerätä yhteisellä syysretkellä. Samalla voidaan keskustella siitä, kuinka valon väheneminen ja ilman viileneminen vaikuttavat puihin, jotka valmistautuvat talven tuloon.

Lähde: www.4h.fi

Oravamäen lehmät, lampaat ja kanat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Puukon käyttö taito,
sorminäppäryys,
aikuisen läsnäolo

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Erilaisia käpyjä
- Koivunoksia
- Puukko ja sakset
- Lyijykynä ja paperia
- Värillistä huopakangasta ja pompuloita
- Liimaa ja piippurassia

Rakenna oma kotieläinpiha puiden kävyistä! Tee karsinat ja aitaukset kivistä, oksista ja kaarnanpalasista. Pitkulaisista kuusenkävyistä saat lehtiä, männynkävyistä lampaita ja pikkuruiset lepänkävyt voivat esittää kanoja, kun niille tehdään jalat neulasista. Söpöt käpyeläimet saavat huopakankaiset korvat, pompulasilmät ja piippurassihännän.

Työohje

- Tee lehmälle jalat suorista oksanpätkestä työntämällä ne kävyn suomujen sisään. Tee lehmälle sarvet kahdesta oksanpätkestä ja työnnä myös ne kävyn suomujen sisään pääläelle.
- Tee lampaalle oksasta kaksi etujalkaa. Pistä oksanpätkät kävyn kärkipähän suomujen sisään. Takajalkoja ei välttämättä tarvita. Lampaan turkki on niin paksu, etteivät jalat kuitenkaan näkyisi.
- Lepänkävyt toimivat kanoina sellaisenaan. Tee kukolle pyrstö männynneulasista. Pistä neulaset lepänkävyn kärkipähän suomujen väliin.
- Piirrä korvan muoto paperille, leikkaa se irti ja käytä kaavaimena
- Leikkaa korvat kankaasta kaavan muodon mukaan. Taita kumpikin korva vekille ja laita taitoksen väliin liimapisara. Annan liiman kuivua hyvin
- Leikkaa piippurassista noin 10 cm pituinen pätke ja kieputa se löyhästi sormen ympärille hännäksi
- Liimaa häntä ja korvat paikalleen.
- Tee silmät kahdesta pienestä pompulasta liimaamalla ne kävyn korvien alapuolelle.

Muuta

- Voit taiteilla kävyistä myös pöllön askartelemalla sille nokan ja piippurassijalat!

Kärpäsloukku

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1,5-2 h

Kustannukset

€€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Pieni terraario
- Taimimultaa
- Sumutuspullo
- Kiviä koristeeksi

Katsele kun suloiset lihansyöjäkasvit kasvavat häikäilemättömiksi kärpäsiä syöviksi hirviöiksi omassa terraariossaan. Kasvit vs. hyönteiset – vain toinen voi voittaa!

Kun pahaa-aavistamaton hyönteinen hipaisee niitä, lehdet vangitsevat sen. Loukuksi sulkeutunut lehti toimii eräänlaisena vatsana, joka erittää ruoansulatusentsyymejä ja sulattaa saalistaan jopa kymmenen päivää. Kun ruoka on syöty, karhunrautoja muistuttava lehti avautuu ja ryhtyy odottamaan seuraavaa uhria.

Työohje

- Hanki lihansyöjäkasvit ja terraario. Kukkakaupoista löytyy eri lajeja ja lihansyöjäkasveja voi kasvattaa jopa siemenestä.
- Perusta kasveille kasvualusta ja istuta kasvit
- Aseta terraario valoisaan paikkaa esim. ikkunalaudalle. Voit myös käyttää kasvilamppua
- Muista sumutella kasveja usein

Ohjaajalle

- Nettikaupoissa myydään myös lihansyöjäkasvien kasvatuspaketteja.

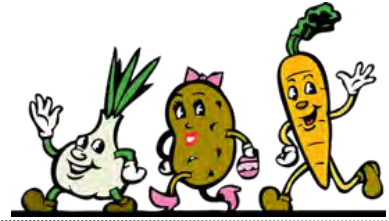
Retki -Sadonkorjuujuhlat

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● Ruuanlaittotaitoista henkilökuntaa

Kustannukset

€€€

Juhlat ovat lapsille tärkeitä ja mieleisiä asioita. Sadonkorjuujuhlat ovat entisaikaan olleet yksi vuoden tärkeimmistä juhlan aiheista ja tätä perinnettä on mukava jakaa nuoremmillekin. Kaikki voivat osallistua niihin, aina suunnittelusta ja järjestämisestä lähtien. Juhlissa on mukava muistella mennyttä kesää yhdessä, nauttia mahdollisesti oman maan ja pihan antimista ja esitellä kesällä aikaan saatuja tuotoksia muille.

Toimintaohje

- Sadonkorjuujuhlien järjestäminen vaatii melko paljon vaivannäköä ja apukäsiä, mutta yleensä juhlat ovat kaiken vaivannäön arvoista.
- Juhlia voidaan suunnitella yhdessä lasten kanssa. Voidaan miettiä mitä tarjotaan, miten koristellaan, keitä kutsutaan, millaista ohjelmaa järjestetään jne.
- Ruokapuoli kannattaa jättää asiaan perehtyneille ja muut voivat osallistua muihin järjestelyihin.
- Ympäristöä ja pöytiä voi koristella kaikella, mitä lähiympäristöstä löytyy: puiden ja pensaiden kukilla, oksilla, viljoilla ja marjan varvuilla. Kasveista voi punoa erilaisia köynnöksiä, tehdä asetelmia tai asetella sellaisenaan pöydille. Hedelmistä, marjoista ja vihanneksistakin voi loihtia näyttäviä asetelmia.
- Älkää unohtako ohjelmaa, joka on myös tärkeä osa juhlia!
- Myös kutsukorttien valmistaminen on yksi osa juhlien järjestämistä.

Ohjaajalle

- Jos oman maan sato ei ole kovin suuri, hauska idea on laittaa kutsukortteihin pyyntö, että jokainen kutsuttu tuo mukanaan jotain omasta puutarhasta (vaihtoehtoisesti torilta).
- Juhlisiin voi laittaa näytille mm. lasten kesänaikana tekemiä tuotoksia. Tällä on lapsille iso merkitys, kun he saavat esitellä omia aikaan saannoksiaan.
- Eläinvierailija (esim. alpukka tai poni) ja lapset ovat mukava lisä päivän ohjelmaan.

Lähde: <http://kotiliesi.fi/juhlat/juhlatuulella/kaunis-kattaus-sadonkorjuujuhlat>

Kankaanpainantaa

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Veitsen käyttö, sorminäppäryys, siveltimen käyttö

Toiminnan kesto

1-2 h
+ kuivumisaika

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Painettavia tekstiileitä (pyyhe/tyyny-/laudeliina)
- "Leimasimia" (omena/sipuli/peruna/herkkusieni)
- Kangasvärejä, silitysrauta
- Sanomalehteä, siveltimiä, sienä, veitsi, kertakäyttölautasia

Yksilöllisiä asusteita, pyyhkeitä, kasseja tms. saa painamalla itse kankaaseen haluamiaan kuvioita kangasväreillä. Painantaan voi keksiä leimasimia mielikuvituksen mukaan, kauniita kuvioita saa esimerkiksi vihannesten tai hedelmien puolikkailla. Perunan puolikkaaseen voi veistää erilaisia kuvioita veitsellä. Myös erilaiset puiden lehdet sopivat leimasimiksi.

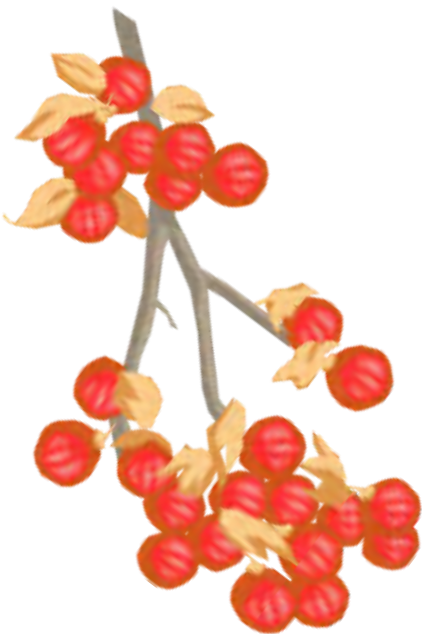
Työohje

- Suojaa työalue esim. sanomalehdillä tai vahakankaalla.
- Laita paidan, kassin tai muun painettavan materiaalin väliin sanomalehteä, ettei väri tule läpi.
- Valmista "leimasimet". Leikkaa omena, sipuli, herkkusieni tms. puoliksi. Perunan voi leikata puoliksi ja veistää veitsellä pintaan erilaisia kuvioita.
- Imeytä kasviksen pinnalta liika kosteus painamalla sitä talouspaperilla.
- Laita maalia kertakäyttölautaselle. Ota maalia siveltimeen ja levitä se kasviksen leikkauspinnalle.
- Aseta kasvis varovasti maalattu pinta alaspäin kankaalle. Paina tiukasti, jotta kuvio siirtyy kankaalle ja keinuta kasvista kevyesti, jotta maali tarttuisi koko alueelle, mutta varo sotkemasta kuviota.
- Kun tekstiiliin on painettu mieluinen määrä kuvioita, anna maalin kuivua perusteellisesti.
- Kun maali on kuivunut, silitetään kangas nurjalta puolelta (noudata maalin valmistajan ohjeita). Silittämisen jälkeen maalit kestävät pesemistä.

Ohjaajalle

- Painettavaksi käy mikä tahansa tekstiili, esimerkiksi t-paita, kassi, tynnyliina, laudeliina tms.
- Painamisessa tulee huomioida, ettei väriä tule kankaaseen liian paksult.
- Jos siveltimen käyttö on hankalaa, voi väriä levittää myös esimerkiksi sienellä töpsöttämällä, tai painamalla kasvis suoraan maaliin ja siitä kankaalle.

Syksyn helmet

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Työkalujen käyttö,
sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5 h >

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Tammenterhoja, pihlajanmarjoja
- Siimaa tai pellavalankaa
- Terävä piikki, parsinneula

Kesällä puissa tapahtuu muutoksia. Tammiin kehittyvät terhot, pihlajiin punaiset marjat ja katajanmarjojen väri vaihtuu. Näistä luonnon antimista voi askarrella vaikka erilaisia helminauhoja!

Työohje

Tammenterhot:

- Tee piikillä reiät terhoihin. Jos pujotat terhot metalliketjuun, tee isommat reiät. Metalliketjuiset helmet ovat arvokkaamman näköiset kuin siimaan pujotetut.
- Pujota terhot joko siimaan tai metalliketjuun. Solmi siiman päät yhteen. Yhdistä metalliketjun viimeiset lenkit toisiinsa.

Pihlajanmarjat:

- Poista tertiusta huonot marjat, sillä ne pilaannuttavat helposti myös lähellä olevat marjat. Kuivata marjatertut paperin päällä esimerkiksi saunassa tai kaapin päällä.
- Pujota kuivuneet marjat parsinneulan avulla pellavalankaan.
- Solmi langanpäät lopuksi yhteen.

Lähde: www.4h.fi

Mitä koira kertoo eleillään?

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Koira/koiria
- Materiaalia koiran eleistä

Koirien toimintaa ja niiden keskinäistä kanssakäymistä on mukava seurata! Usein jo pelkkä koiran läsnäolo saa mielenkiinnon heräämään ja tarkemmin tarkasteltuna voimme oppia tunnistamaan mitä koira meille yrittää kertoa. Koira viestii paljon sanattomasti eleillään, sekä meille että lajitovereilleen. Koiran/koirien eleitä voi maallikkokin oppia lukemaan ja mikös sen mukavampaa kuin yhdessä tarkkailla tätä sanatonta viestintää.

Työohje

- Käykää yhdessä läpi koirien yleisimpiä ja helposti havaittavia eleitä, ja mitä ne yleensä tarkoittavat.
- Tarkkailekaa koiria ja niiden käyttäytymistä.
- Keskustelkaa yhdessä huomioista, joita koirien läsnäolon aikana tapahtuu.
- Koirien omistaja tuntee parhaiten koiransa, joten hän voi kertoa kyseisen koiran eleistä ja niiden merkityksistä enemmänkin.

Ohjaajalle

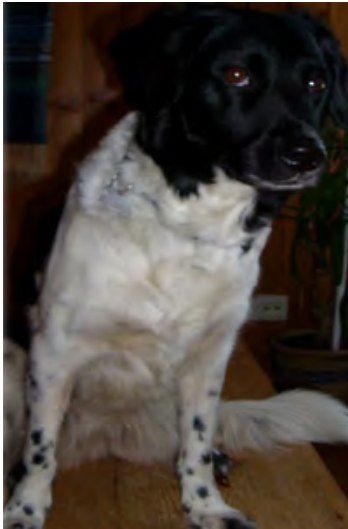
- Toimintaa voi järjestää ympäri vuoden.
- Koiravierailuja järjestäviä tahoja on monia tai ohjaajat voivat käyttää myös esim. omia koiriaan.
- Toimintakyvyn rajoittuneisuus ei ole este toiminnalle, sillä koirien touhuja voi seurata mistä tahansa.
- Jos osallistujilla esiintyy allergioita, voi koirien käyttäytymistä seurata myös ulkona.
- Kun paikalla on useampi koira yhtä aikaa, pääsee analysoimaan myös koirien keskinäistä kommunikointia.

Muuta

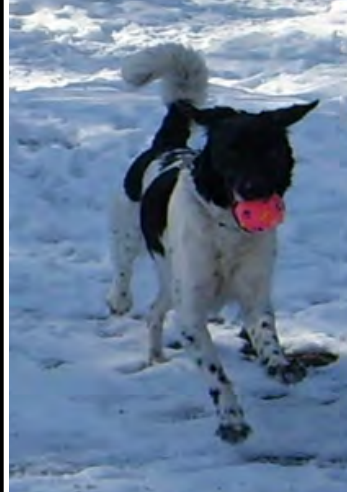
- Koiravierailijoita voi kysellä esimerkiksi: <https://www.kennelliitto.fi/koirat/kaverikoirat>, <https://www.sennenkoirat.net/hali-bernit/>

Lähde: Hoffmann, M (toim.). 1999. Koiran elekieli.

Esimerkkejä koiran eleistä:

Kiinnostunut ja tarkkaavainen
- Kaikki koiran ruumiinosat nousevat ikään kuin ylös ja eteenpäin. Silmät ovat kirkaat, katse tarkkaavainen ja korvat ovat suuntautuneet eteenpäin.

Innostunut ja leikkisä
- Innostunut koira näyttää tunteensa hyppimällä tai seisomalla innosta väristen ja häntä vispaten. Korvat ovat suuntautuneet eteen ja silmät säihkyvät onnesta. Koko koiran olemus viestii onnellisuudesta ja pentumaisuudesta.

Dominoiva ja peloton
- Koira on ryhdikäs, korvat eteenpäin suuntautuneet. Tähän saattaa liittyä tassun nostaminen toisen niskan päälle. Koira pyrkii vaikuttamaan kokoistaan suuremmalta.

Käännetty katse
Käännettyä katsetta koira käyttää silloin kun se haluaa lähestyä toista koiraa sitä kunnioittaen. Kun koirat yrittävät pitää tilanteen rauhallisena eivätkä ne halua joutua vaikeuksiin ne kääntävät katseen pois kohteesta.

Korkealla edestakaisin heiluva häntä
Edestakaisin heiluva häntä kertoo usein leikkimielisyydestä. Korkealla häntää heiluttava koira on innostunut ja hyvällä tuulella. Se on usein myös merkki leikkiin kutsusta.

Vihainen
Muriseva koira, jolla on hampaat irvessä ja korvat luimussa on peloissaan tai vihainen ja valmis puolustamaan itseään.

Kasviterraario

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Lasiastia
- Kevytsoraa
- Puuhiiltä
- Kukkamultaa
- Pitkävartinen lusikka tai kauha
- Erilaisia kasveja

Pienikokoisia huonekasveja voidaan istuttaa ryhmäksi suureen lasiastiaan. Terraarioasetelma tarvitsee vain vähän kastelua ja muuta hoitoa, ja näyttää hienolta ikkunalaudalla tai hyllyllä.

Työohje

- Levitä kevytsoraa lasipurkin pohjalle n. 5 cm paksuudelta.
- Levitä kevytsoran päälle puuhiiltä.
- Lisää multaa niin, että se täyttää astian tilavuudelta neljänneksen.
- Istuta kasvit paikoilleen ja tiivistä multa juuripaakkujen ympäriltä. Lisää mullan pinnalle vielä hiukan kevytsoraa ja kastele kasvi.

Ohjaajalle

- Pullopuutarhassa menestyviä kasveja ovat esimerkiksi köynnösviikuna, suikeroalpi, pilkkulehdet, juoru ja kodinonni. Vältä mehikasveja, kaktuksia ja kukkivia kasveja.

Lähde: C. Woram. M. Cox. 2009. Puutarhapuuhi lasten kanssa.

Pienoisaavikko

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

● ● ● Sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1,5-2 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Suuri huokoinen saviruukku
- Akryylimaalia + siveltimiä
- Kiviä tai ruukunsirpaleita
- Kaktusmultaa + kaktuksia
- Hanskat
- Katesoraa

Kaktukset ovat erikoisen näköisiä kasveja ja monet niistä ovat kotoisin maailman aavikkoseuduilta. Kaktuksia peittävät piikit, jotka suojaavat niitä eläimiltä.

Kaktukset ovat helppohoitoisia kasveja, kunhan niille löytyy valoisa paikka ja niitä muistaa kastella silloin tällöin.

Työohje

- Maalaa ruukku mielesi mukaan
- Salaojita ruukku kivillä
- Täytä astia mullalla
- Istuta kaktukset paksuja hanskoja apuna käyttäen
- Levitä sora kaktusten ympärille

Muuta

- Kastele kaktuksia talvella kerran kuukaudessa ja kesäaikaan aina kun multa alkaa kuivua.
- Kaktukset viihtyvät kirkaassa auringossa.

Lähde: C. Woram, M. Cox. 2009. Puutarhapuuhiä lasten kanssa.

Lokakuun retki -Syksyinen metsä

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Säänmukainen varustus ja hyvää retkeilymieltä
- Kori

Syksyn väriloisto houkuttelee ulkoilemaan ja ihastelemaan värejä ja muotoja luonnossa! Syysretken aikana voidaan pohtia erilaisia syksyn merkkejä sekä niiden syitä, ja samalla voidaan kerätä vaikka syksyn lehtiä askartelutuokiota varten.

Toimintaohje

Lähtekää yhdessä luontoon ja havainnoikaa erilaisia syksyn merkkejä!

- Miksi lehdet vaihtavat väriä?
- Miksi syksyllä on runsaasti siemeniä?
- Miksi syksyllä tulee sieniä?
- Miksi useimmat kasvit kuihtuvat syksyllä?

Ohjaajalle

- Retkellä voidaan myös kerätä luonnosta materiaalia erilaisia askartelupuuhiä varten.
- Lisätietoa:

http://www.oppimispolku.fi/metsa_suomi/polku.nsf/nMetsaretket?openview&count=1000&p1=5

Lähde: <http://www.oppimispolku.fi/>

Eläinten talvi

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Suomen luonto-opas
- Muistiinpanovälineitä
- Kiikarit

Talven yli selvittääkseen, eläinten on sopeuduttava kylmän vuodenajan ankariin olosuhteisiin. Kylmyys ja ravinnonhankinta ovat eläimille suuria ongelmia, mutta eläimiltä löytyy erilaisia keinoja talvesta selviytymiseen. Tässä tehtävässä tutustutaan eläinten talveen.

Tehtäviä

- Tarkkaile talvella luonnossa liikkeessasi mitä ravintoa sieltä löytyy eläimille. Kaiva myös lumen alta ja etsi vihreitä kasvosia. Peitä kasvit uudestaan lumella, etteivät ne palellu. Onnistuitko löytämään mitään syömäkelpoista ravintoa eläimille? Piirrä tai kirjoita. Oliko ravinnon etsiminen mielestäsi helppoa? Perustele.
- Pohditaan yhdessä minkälaisia selviytymiskeinoja eri eläimillä on talven varalle.

Ohjaajalle

- Lisätietoja esim. https://fi.wikipedia.org/wiki/El%C3%A4inten_talvehtiminen

Lähde: www.4h.fi

***Yhdistä viivalla eläimet niiden talvisiin selviytymiskeinoihin.
Yhdestä sanasta voi mennä enemmän kuin yksi viiva.***

KYLMÄNHORROS

karhu

TALVITURKKI

tervapääsky

TALVIHORROS

siili

TALVIUNI

sammakko

VALKEA SUOJAVÄRITYS

metsäjänis

MUUTTAA TALVEKSI POIS

orava

AKTIIVINEN LÄPI TALVEN

metso

LUMIKIEPPI

peltomyyrä

KÄYTÄVIÄ LUMEN ALLA

supikoira

RUOKAVARASTOJA

hirvi

Lintujen talviherkut

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Aikuisen läsnäolo ja apu

Toiminnan kesto

0,5-1 h +
jähmettymisaika

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kattila
- Kookosrasvaa tai eläinosastoilla myytävää linnuntalia
- Piparkakkumuotteja ja kauha
- Alumiinifoliota ja teippiä
- Erilaisia siemeniä
- Koristenuhua

Oman pihan lintuja on mukava seurata! Linnuille voi itse tehdä kauniita ja helppovalmisteisia herkkuja erilaisista siemenistä ja rasvasta. Herkut on nopea valmistaa ja niiden tekemiseen ei vaadita suuria resursseja. Käyttämällä erilaisia muotteja ja nauhoja, herkuista saa myös koristeellisuutta pihapuiden oksille.

Työohje

- Sulata rasva kattilassa alhaisella lämmöllä.
- Aseta jokaisen piparkakkumuotin alle pala foliota ja rutista se muotin reunoja myöten ylöspäin. Teippaa folio paikalleen.
- Aseta foliopaketit tukevasti toisiaan vasten reunalliseen astiaan.
- Kaada jokaisen muotin pohjalle kerros siemeniä. Nosta kauhalla sulaa rasvaa siemenien päälle muotin puoliväliin asti. Nosta astia viileään jähmettymään.
- Kun massa on jähmettynyt, aseta ensimmäisen kerroksen päälle koristenuhasta sidotun lenkin pää ja peitä se siemenillä. Sulata toinen erä rasvaa, täytä muotit ja nosta pelti uudestaan kylmään jähmettymään.
- Irrota rasvakakku muotista, kun se on täysin kovettunut. Jos se on tiukasti kiinni, lämmitä hieman muottia.

Ohjaajalle

- Vaihtelua herkkuihin saat käyttämällä erilaisia värikkäitä nauhoja.
- Lintujen ruokinnan sallimisesta on vaihtelevia käytäntöjä asuinpaikasta riippuen-> lupa-asiat on hyvä selvittää ennen lintujen ruokinnan aloittamista.

Lähde: Erkkilä, H. 2005. Lahjoja kotipuutarhasta.

Kuva: Pixabay

Kurpitsalyhty

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Kovertimen ja veitsen käyttö,
aikuisen apu

Toiminnan kesto

1-2 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Isoja kurpitsoja
- Terävä ja tukeva veitsi kurpitsan hatun irrottamiseen ja suun/silmien leikkaamiseen
- Kauha/iso lusikka kurpitsan kovertamiseen
- Tussi

Kurpitsaista saa kaivertamalla kivoja kynttilälyhtyjä pimeneviin iltoihin. Kurpitsalyhdyn valmistaminen vaatii hieman voimaa ja taitoa, mutta onnistuu hyvin ohjaajan avustuksella. Lokakuun lopussa voi pitää vaikka yhteiset Halloween -juhlat.

Työohje

- Leikkaa irti kurpitsan hattu terävää veistä apuna käyttäen. Leikkaa hatusta riittävän suuri. Hatun reunasta voi tehdä sahalaitakuvioisen.
- Koverra kurpitsa tyhjäksi siemenistä lusikalla/kauhalla. Tämän jälkeen koverra talteen kurpitsan hedelmäliha.
- Piirrä tussilla kurpitsalle kasvot ja leikkaa ilme terävällä veitsellä varovasti ääriviivoja pitkin.
- Hattuun voi tehdä ilmareikiä, jolloin se ei kuumene yhtä helposti.

Ohjaajalle

- Kurpitsoja voi ostaa kauppojen hedelmä- ja vihannesosastoilta.
- Kurpitsa alkaa pilaantua suhteellisen nopeasti ja kynttilän polttaminen sen sisällä nopeuttaa pilaantumista -> tee kurpitsalyhdyt mahdollisimman lähellä juhlia
- Kurpitsan hedelmälihan voi hyödyntää, samoin kuin siemenet (kunhan vain käyttää syötäväksi sopivia kurpitsalajikkeita)

Muuta

- Samalla tekniikalla voi kurpitsan sijaan kovertaa myös esimerkiksi appelsiineja ja greippejä.

Lähde: https://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/tee_itse/askartelu/halloween_lahestyy_nain_teet_kurpitsalyhdyn

Kuva: Pixabay

Mehiläisvahakynttilät

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Toiminnan kesto

0,5-2 h

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Mehiläisvahalevyä
- Sydänlankaa
- Veitsi
- Viivoitin
- Leikkuualusta

Työohje

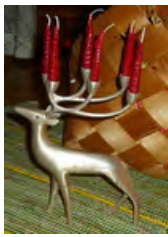

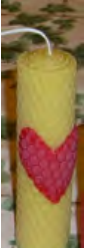
- Leikkaa mehiläisvahalevystä haluamasi mallinen pala (esim. suorakaide tai kolmio).
- Leikkaa sydänlangasta sopivan pituinen pätkä ja aseta se levyn pisimpään reunaan ja painele kiinni.
- Aloita vahalevyn rullaus sydänlangan ympärille. Rullaus olisi hyvä tehdä lämpimässä huoneessa työtason tai tiskipöydän päällä, sillä lämpimänä mehiläisvaha on notkeampaa ja helpommin käsiteltävää.
- Kynttilän alapään voi muotoilla sormin kynttilänjalkaan sopivaksi.

Ohjaajalle

- Mehiläisvahalevyä ja sydänlankaa saa hyvin varustetuista askarteluliikkeistä.
- Säilytä mehiläisvahalevyjä huoneenlämmössä ja valolta suojattuna paperissa.
- Varmista, että sydänlanka on sopivan paksuista tekemääsi kynttilään. Mitä paksumpi kynttilä, sen paksumpi sydänlanka. Jos teet suurempia kynttiläeriä, kannattaa ensin tehdä testikynttilä.
- Mehiläisvahakynttilän paloaika on noin 6 tuntia.

Lähde: <https://www.lahtisenvahavalimo.fi/2012/08/mehilaisvahakynttilöiden-valmistusohje/>

Alla 2 mehiläisvahakynttilän perusohjetta:

Kartion muotoinen kynttilä	Suorakaiteen muotoinen kynttilä
Leikkaa suorakaiteen muotoinen levy kulmasta kulmaan.	Leikkaa levy puoliksi kuvan osoittamalla tavalla.
Leikkaa sydänlangasta sopivan pituinen pätkä ja painele se kevyesti kiinni levyn reunaan.	Leikkaa sydänlangasta sopivan pituinen pätkä ja painele se kevyesti kiinni levyn reunaan.
Rullaa vahalevyä sydänlangan ympärille tiiviisti. Pidä huolta, että kynttilän alareuna pysyy tasaisena ja suorassa linjassa.	Rullaa vahalevyä sydänlangan ympärille tiiviisti. Pidä huolta, että kynttilän alareuna pysyy tasaisena ja suorassa linjassa.
Rullaa vahalevy loppuun asti. Kynttilän alapäätä voi lopuksi muotoilla lämmittämällä ja painelemalla sitä sormien välissä. Näin saat sen sopimaan esimerkiksi kynttelikköön.	Rullaa vahalevy loppuun asti. Kynttilän alaosaa voi lopuksi muotoilla lämmittämällä ja painelemalla sitä sormien välissä. Kynttilään voi myös taitella hauskoja kuvioita erivärisestä mehiläisvahasta, lämmittämällä sitä ensin käsien välissä ja painamalla sitten kynttilän pintaan.

Lähde: <https://www.lahtisenvahavalimo.fi/2012/08/mehilaisvahakynttiloiden-valmistusohje/>

Käpytonttu

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

- ● Saksien käyttö, sorminäppäryys

Toiminnan kesto

0,5 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Männynkäpyjä
- Huopaa
- Kulkunen
- Pellavalankaa
- Liimaa

Käpy on muodoltaan ja värisävyltään hyvin kaunis ja koristeellinen. Se ei tarvitse kuin palan punaista huopaa, niin tyylikäs joulukoriste on valmis!

Työohje

- Leikkaa huovasta kolmion muotoinen tonttulakki.
- Liimaa se kävyn päälle. Laita liimaa myös taakse sauman kohtaan.
- Sido tonttulakin pää pellavalangalla ja kiinnitä siihen kulkunen.
- Kiinnitä ripustuslanka.

Ohjaajalle

- Kävyt voidaan kerätä jo syksyllä. Kävyistä voidaan askarrella myös käpyeläimiä.

Lähde: www.4h.fi

Pajutähti

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Oksasaksien käyttö,
sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Tummaa ohutta rautalankaa
- Puuvillakangasta tai -nauhaa
- Pellavalankaa
- Oksasakset

Kun keräät pajuja tähteä varten, tarkkaile kuinka paljon erivärisiä pajuja löydät. Saat kauniin lajitelman, kun käytät hyväksesi väri vaihtelua. Kauniit tähdet koristavat niin joulukuusta kuin lahjapakettejakin.

Työohje

- Katko oksista noin 12 cm pituisia pätkiä. Yhteen tähteen tarvitset kuusi samanvahvuista oksanpätkää.
- Sido kaksi oksaa toisiinsa rautalangalla 1 cm etäisyydeltä päistä.
- Sido kolmas oksa toiseen edellä sidotuista oksista.
- Yhdistä kaksi avonaista päätä rautalangalla niin, että oksista muodostuu kolmio.
- Sido myös toinen kolmio.
- Pujota kolmiomuodostelma valmiiseen kolmioon niin, että oksat asettuvat vuoroin kolmion oksien alta ja vuoroin päältä.
- Sido lopuksi avoimet päät yhteen rautalangalla.
- Leikkaa puuvillakankaasta ohuita suikaleita ja sido niistä pienet rusetti rautalankojen päälle. Tee pellavalangasta ripustuslenkki.

Ohjaajalle

- Pajujen sijaan voi tähtien raaka-aineena käyttää myös olkia.

Lähde: www.4h.fi

Kaarnasydän

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Puukon käyttö, sorminäppäryys, aikuisen läsnäolo

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Kaarnaa
- Puukko, hiekkapaperia
- Ruuvi ja ruuvimeisseli
- Kultamaalia, pellavalankaa

Kullattu kaarnasydän on monikäyttöinen kaunis koriste. Se sopii esimerkiksi koristamaan havukranssia tai viimeistelemään lahjapakkauksen. Kaarnasydämeistä saat helposti myös leimasimen. Hio hiekkapaperilla toinen puoli sileäksi. Kaarnalla painettaessa syntyy kaunis, elävä painojälki.

Työohje

- Veistä kaarnasta rosainen pinta pois.
- Muotoile puukolla kaarnasta sydämen muotoinen. Tee sydän keskeltä kuperaksi
- Tee ruvilla ja ruuvimeisselillä varovasti reikä sydämen yläosan keskelle.
- Jos haluat pinnasta tasaisen, hio se hiekkapaperilla.
- Maalaa sydän kultamaalilla ja anna kuivua. Jos haluat, että sydän näyttää vanhalta, raaputa kultamaalia vähän pois puukolla.
- Tee pellavalangasta ripustuslenkki ja rusetti.

Lähde: www.4h.fi

Maustesydän

Vaikeusaste ja erityisvaatimukset

Leikkurin käyttö,
sorminäppäryys

Toiminnan kesto

1 h ->

Kustannukset

€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Rautalangaa
- Pihdit
- Kuivattuja omenaviipaleita, neilikoita, laakerinlehtiä, kanelitankoja
- Kultaspiraalilankaa

Joululle tuoksuva sydän koristaa hillopurkit, lahjapaketit, kukka-asetelmat ja joulukusen. Voit myös antaa maustesydämen lahjaksi tai tehdä vaikka myyntiin. Pakkaa se sellofaaniin ja sulje pussi pellavalangalla.

Työohje

- Taivuta rautalangasta sydämenmuotoinen kuvio
- Asettele omenat, kanelit, laakerinlehdet ja neilikat kuvion päälle ja kiedo kultaspiraalilankaa sydämen päälle. Käännä sydän toisinpäin ja tee sama toiselle puolelle
- Taivuta rautalangasta pieni ripustuslenkki ja kiinnitä se sydämeen

Ohjaajalle

- Voitte samalla pohtia mistäpäin nämä erilaiset tuoksut ovat kotoisin, miten ne kasvavat luonnossa ja mikä näistä tuoksuista on paras.

Lähde: www.4h.fi